

GUDIŠKIŲ SENKAPIS

GINTAUTAS ZABIELA

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų senkapiai yra svarbus šaltinis to laiko kaimui pažinti. Daugiau rašytinių šaltinių duomenų apie kaimo gyvenimą turime tik nuo XVII a., tačiau ir tai dar neretai pirmuosius duomenis apie konkretų kaimą aptinkame šimtu–dviem šimtais metų vėliau. Archeologinių duomenų apie pačias kaimavietes iki šiol Lietuvoje kaip ir neturime, nes jų paieškos ir žvalgomieji tyrinėjimai prasidėjo tik XX a. paskutiniuoju dešimtmečiu. Tad svarbiausiu šaltiniu XIV–XVII a. kaimams pažinti yra ir dar kurį laiką bus senkapių archeologinių tyrinėjimų medžiaga. Iš maždaug 315 nuo XIX a. pabaigos iki 2000 m. tyrinėtų senkapių¹ geriau ar prasčiau paskelbta 33 medžiaga². Tai sudaro vos 10,5% visų senkapių. Geresnis procentinis santykis yra skaičiuojant nuo viso tyrinėto ploto ir ištirtų kapų skaičiaus (atitinkamai 35% ir 28%), kadangi buvo skelbiami plačiau tyrinėti ir įdomesni senkapiai. Iš viso šio publikacijų masyvo šiandien jau galime susidaryti neblogą vaizdą apie to meto laidoseną ir kaimiškąją materialinę kultūrą bei padaryti keletą bendresnio pobūdžio metodinių išvadų. Kadangi pastarosios lėmė ir toliau skelbiamo Gudiškių senkapio medžiagos pateikimo formą, jas būtina įvardyti.

Pirmoji ir bene pagrindinė išvada yra ta, kad iki šiol nei vienas LDK laikotarpio senkapis nėra ištirtas iki galo (čia nelaikomi iki galo ištirtais tokie senkapiai, kurių buvo išlikusios tik liekanos, Gudiškiai – tarp jų). Turint tam tikrą medžiagos dalį nuo nežinomos visumos, ja remiantis netikslinga daryti platesnius apibendrinimus, nes jie, atlikus nuodugnesnius tyrinėjimus,

gali greitai pasikeisti. Antroji išvada yra ta, kad šių senkapių tyrinėtojai jau yra nustatę pačias bendriausias laidosenos ir materialinės kultūros raidos tendencijas. Jų buvimo kaskartinis patvirtinimas nebėra mokslo pasiekimas. Trečioji išvada yra daugybės įvairių smulkių (ir ne tik) detalių praleidimas tyrinėjimų publikacijose. Be jų negalimi įvairūs gilesni tyrinėjimai. Tokiu būdu senkapio publikacija praranda nemažą dalį savo, kaip šaltinio, vertės ir tyrinėtojas, užuot ja naudojėsis, yra priverstas vartyti pirminius tyrinėjimų šaltinius (ataskaitas, planus, nuotraukas, radinius, specialiųjų tyrimų išvadas).

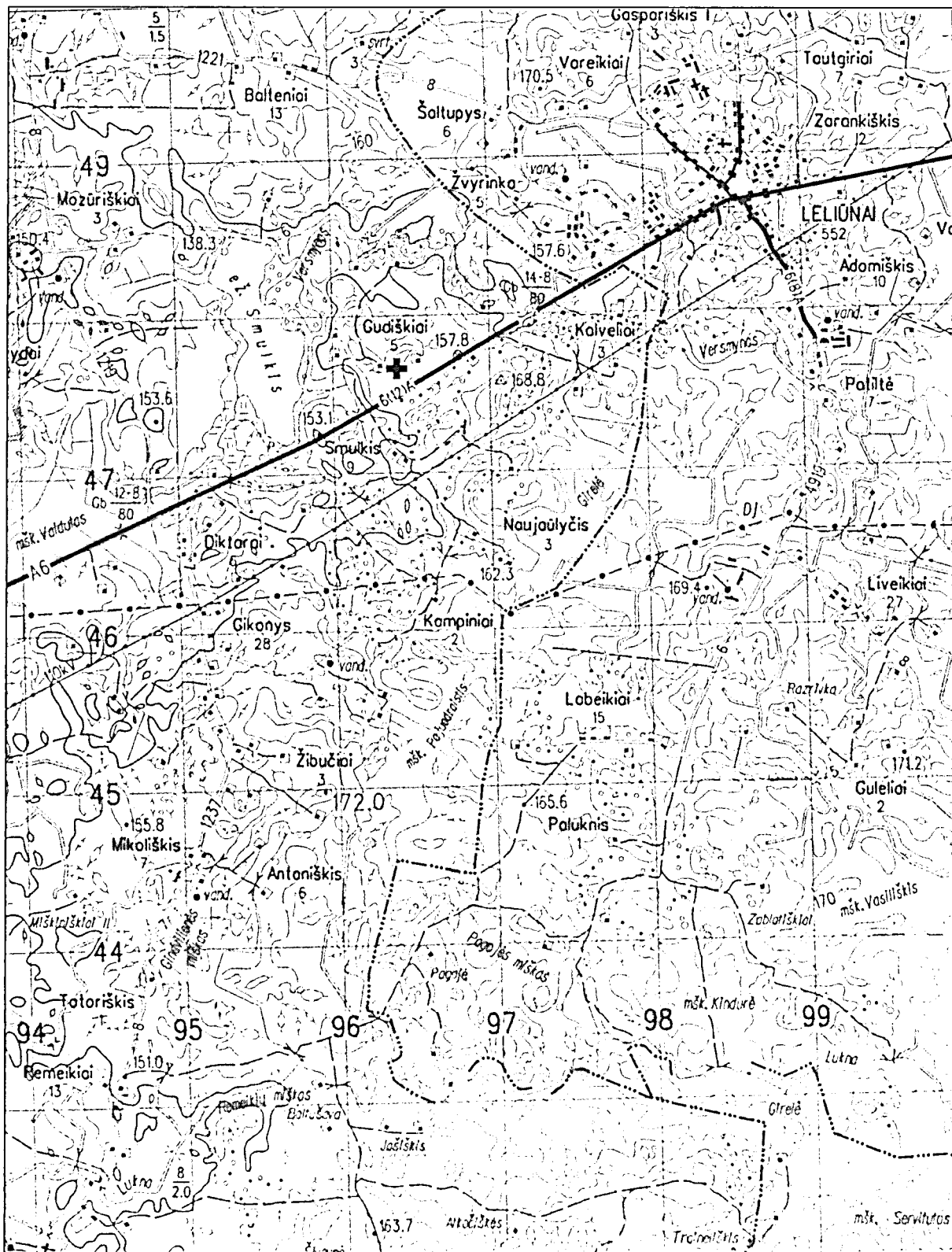
Skelbiant Gudiškių senkapio medžiagą stengtasi viso to išvengti. Pagrindu čia paimta po tyrinėjimų išlikusių pirminių šaltinių visuma, kuri suvesta į vieną publikaciją, atsisakant tik nereikšmingų ir besikartojančių detalių. Kad įvairios smulkmenos neužgožtų pačios publikacijos, dažniausiai pasitaikančių radinių grupės (monetos, viny, apkalai, puodų šukės) suvestos į atitinkamas lenteles (1–5 lent.). Siekiant palengvinti pasinaudojamą publikaciją ateityje, jos pabaigoje pateikiama dirbinių rodyklė pagal kapus.

Aprašymas. Gudiškių senkapis (Anykščių r., Skiemonių apyl.) (N55°27'50.0", E25°21'44.8") yra 50 m į šiaurę nuo plento Ukmergė–Utena, 400 m į pietryčius nuo Gudiškių kaimo kapinių, 650 m į rytus nuo Smulčio ežero rytinio kranto (1 pav.).

Istoriografija. Iki pat senkapio archeologinių tyrinėjimų 1993 m. jis buvo laikomas sunaikintu nearcheologiniu objektu. 1969 m. į archeologijos paminklų sąrašus, remiantis prieškariniais duomenimis, buvo įrašytas

¹ Ne visiškai išsamūs ir tikslūs statistiniai duomenys apie šių senkapių tyrinėjimus paskutiniuoju laiku paskelbti dr. E. Svetiko (Svetikas, 2002).

² Iki 1995 m. imtinai paskelbtų senkapių sąrašas ir nuorodos į pačias publikacijas pateiktas (Zabiela, 1995), iš kurio tikslumo dėlei reikia išbraukti Tolminkiemį (tai – dabartinė Kaliningrado sritis, o pats objektas yra XVIII a. bažnyčia) ir pridėti tuomet per neapsižiūrėjimą praleistą Skrebinų senkapio publikaciją (Урбанавичюс, 1973). 1996–2000 m. laikotarpiui paskelbta Palangos Birutės kalno (Žulkus, 1997, p. 24–28), Vilniaus Polocko gatvės–Kreivojo skersgatvio (Girlevičius, 2000) ir Žvejų gatvės (Žukovskis, 2000) senkapių medžiaga.

1 pav. Gudiškių senkapio (+) situacijos planas.
Fig. 1. General plan of situation in the (+) Gudiškiai cemetery.

Gudiškių senkapis, esantis apie 0,5 km į šiaurę nuo kelio Kaunas–Utena (AV 111) (Lietuvos, 1973, p. 222). Tie duomenys yra Valstybės archeologijos komisijos medžiagoje esanti Lietuvos žemės vardyno anketa, kurioje nurodoma, jog apie 0,5 km į šiaurę nuo plento yra Gudiškių kapai, kurie „seniau buvo kaimo kapai, dabar nebelaidojama“ (Valstybės, 1935š, p. 541). Pagal nurodytą situaciją tai XIX–XX a. pradžios Gudiškių kaimo kapinės, išlikusios iki šiol. 1974 m. šias kaimo kapines, kurios pagal minėtą paminklų sąrašą buvo saugomos kaip archeologijos paminklas, žvalgė Lietuvos TSR kultūros ministerijos Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba (Černiauskas, 1974š, p. 21). 1977 m. senkapį žvalgė Lietuvos istorijos institutas (Tautavičius, 1977š, p. 8–9). Nustatyta, kad senkapio būta ties Utenos–Ukmergės plento 118/88 kilometriniu stulpu, tačiau jis jau beveik visas nukastas imant žvyrą. „Išliko tik kalvos 5x3 m dydžio gabalėlis su įkastu elektros linijos stulpu“ (ten pat, p. 9). „Gyventojai prisimena, kad čia buvę randama daugybė žmonių kaulų. Jokių kitų radinių jie nemini“ (ten pat). Padaryta išvada, kad „senkapį tenka laikyti visiškai sunaikintu“ (ten pat). Šių žvalgymų pagrindu 1981 m. Gudiškių senkapis išbrauktas iš archeologijos paminklų sąrašų kaip sunaikintas (Lietuvos, 1993, p. 97), nors Gudiškių kaimo kapinės iki šiol puikiausios išlikusios. Tai ganėtinai tipiškas Lietuvos paminklų apsaugos darbuotojų žingsnis XX a. 8–9 dešimtmečiais, kuomet sąrašuose būdavo įrašytas vienas objektas, saugomas ir iš tikslinamų sąrašų braukiamas kitas.

Šios publikacijos autorius pamena, kad 1977 m. archeologui Vytautui Urbanavičiui kasinėjant netoliese esantį Diktarių senkapį (jo medžiaga paskelbta – žr. Urbanavičienė, 1995), ekspedicijoje dirbę Tamošiūnų vaikai (Tamošiūnų sodyba stovėjo maždaug už 200 m į šiaurės rytus nuo senkapio liekanų) rodė jam šią vietą. Matyt, jie žinojo, kad čia buvo randama ne tik žmonių kaulų. Tačiau šis senkapio žvalgymas liko niekur neužfiksuotas. Anuo metu tyrinėti išlikusį senkapio gabalėlį buvo neįmanoma, nes ant jo stovėjo medinis veikiančios telefono (ne elektros, kaip kad nurodyta 1977 m. žvalgymų ataskaitoje) linijos stulpas su atrama. Sąlygos ištirti senkapio liekanas susidarė tik 1993 metais, kai pavasarį buvo panaikinta antžeminė telefono linija, stulpas su atrama nupjautas, o pati kalvelė pradėta ardyti ir apipilinėti šiukšlėmis. 1993 m. pavasarį senkapį aplankę Anykščių rajono paminklotvarkos tarnybos darbuotojai pastebėjo iš kalvelės pietinio

šlaito griūvant žmonių kaulus. Visa tai paskatino ištirti senkapio liekanas, nes matėsi, jog kalvelėje dar yra išlikę žmonių kapų.

Gudiškių senkapio archeologiniai tyrinėjimai buvo vykdomi 1993 m. rugpjūčio mėnesį, pakartotinė tyrinėtose teritorijos žvalgyba naudojant metalo detektorius – 1994 m. rugpjūtį. Žemės kasimo darbus vykdė Anykščių moksleiviai. Tyrinėjimų medžiaga saugoma Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriaus archyve (Zabiela, 1993š; 1994š, p. 6–7, 39–41, 63–64), radiniai – Anykščių A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialiniame muziejuje, osteologinė medžiaga (ji buvo paimta visa, net ir kaulai iš suardytų kapų) – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedroje. Mokslinėje spaudoje buvo paskelbtos tik trumpos tyrinėjimų išvados (Zabiela, 1994; 1996, p. 348–349). Toliau skelbiamos medžiagos³ dalį tyrinėjo kiti mokslininkai: monetų priklausomybę nustatė Eugenijus Ivanauskas, osteologinę medžiagą ištyrė doc. dr. Rimantas Jankauskas (šių tyrimų ataskaita pridėta prie kasinėjimų ataskaitos – žr. Zabiela, 1993š, p. 40–41). Dalis šios medžiagos paskelbta (Ivanauskas, 2001, p. 71–72; Jankauskas, 1996, p. 400; Svetikas, 1996, p. 372–375, 377–378).

Pagal 1977 m. žvalgymų duomenis Gudiškių senkapis buvo įrengtas apie 50–70 m skersmens iki 3–4 m aukščio kalvelėje, kurią XX a. 6–7 dešimtmečiais nukasė karjeras. Žvyras iš jo buvo išvežtas į tiesinamą Ukmergės–Utenos plentą, kuris iki tol ėjo pro pat senkapį, o po tiesinimo atsitraukė nuo jo per 50 m. Jeigu ne senkapio teritorijoje stovėjęs telefono stulpas, visas senkapis būtų nukastas be pėdsakų. Jam teko palikti nedidelį kauburėlį, ant kurio tarsi ant postamento ir stovėjo šis stulpas. Likusi buvusio senkapio teritorija buvo paversta dirbamais laukais bei dirvonu, kuriuose kapų nebėra (nukasta maždaug 3 m storio žvyro ir smėlio sluoksnis). Rytiniu kalvelės pakraščiu dabar iš plento Ukmergė–Utena į Gudiškių kaimo sodybas eina lauko keliukas.

Iš Gudiškių senkapio išliko tik 3 m aukščio nupjauto kūgio formos kiek primenanti pilkapį žole apžėlusi kalvelė (2 pav.). Jos kiek nelygus paviršius netaisyklingo ovalo formos, 7x4,5 m dydžio, pailgas šiaurės vakarų–pietryčių kryptimi (3 pav.). Kalvelės centre stovėjo medinis telefono stulpas su atrama, kuris, likvidavus telefono liniją, buvo nupjautas, o atrama – ir ištraukta. Pietiniame kalvelės šlaite auga jaunų lapuočių guotas.

³ Brėžinių ir piešinių autorė Aušra Zabičienė, monetų fotonuotraukos – Romo Mičiūno, tyrinėjimų nuotraukos – autoriaus.

2 pav. Gudiškių senkapio vaizdas.
Fig. 2. General view of the Gudiškiai cemetery.

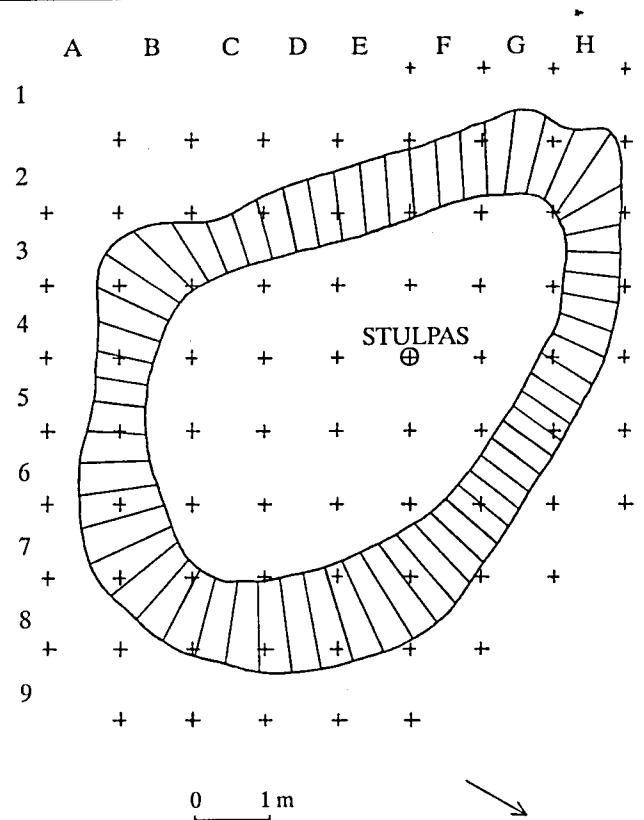
Kasinėjimų metu iškart buvo tiriamas visas išlikęs kalvelės paviršius (plotas Nr. 1) (4 pav.). Paviršiuje plotas yra apie 25 m² dydžio, kasantis giliau jo plotas didėja ir palaidojimų lygyje siekia apie 40 m².

Po apie 5 cm storio velėna kasamas pilkai gelsvas maišytas smėlis, kuriame 20–40 cm gylyje pradedami rasti paskiri žmonių kaulai bei radiniai iš suardytų kapų. Kiekvienas surastas radinys fiksuojamas bendrame tyrinėjimų plane (4 pav., skaičiai rutuliukuose). Šiame gylyje aptikta dauguma dirbinių iš suardytų kapų. Jų buvo aptikta ir kapų duobių užpilduose. Prie atsitiktinių dirbinių priskirti ir tokie, dėl kurių priklausomybės konkrečiam kapui tyrinėjimų metu buvo abejojama. Tai leido suformuoti grynesnius ir patikimesnius dirbinių uždarus kompleksus, kokiais yra vieno kapo įkapės. Atsitiktiniai dirbiniai, kaip turintys mažesnę reikšmę (aptikti ne pirminėje savo vietoje, atsieti nuo konkrečių kapų) aptariami po kapų.

40–60 cm gylyje žemė pašviesėjo ir joje atkastos paskiros kaulų krūvelės, kurias galima laikyti suardytais kapais, bei sveiki ar nežymiai apardyti kapai (žr. knygos IV viršelį). Kapų duobės neišsiskyrė, nes laidojimo tankiai.

Kapas Nr. 1

30 cm gylyje ties kalvelės pietvakariniu pakraščiu atkasta neanatomine tvarka gulinių žmogaus kaulų krūvelė, 55 cm gylyje rasta kaukolė bei dešinės rankos žastikaulis (4 pav.). Kapas visiškai suardytas, įkapių nerasta. Kape palaidotas 40–45 m. vyras su 58 mm ilgio negilia kiršta nesugijusia žaizda ties kairiuoju momens gumburu (Jankauskas, 1996, p. 400). Atrodo, kad šio kapo paskirus kaulus kyšant iš kalvelės pietvakarinio

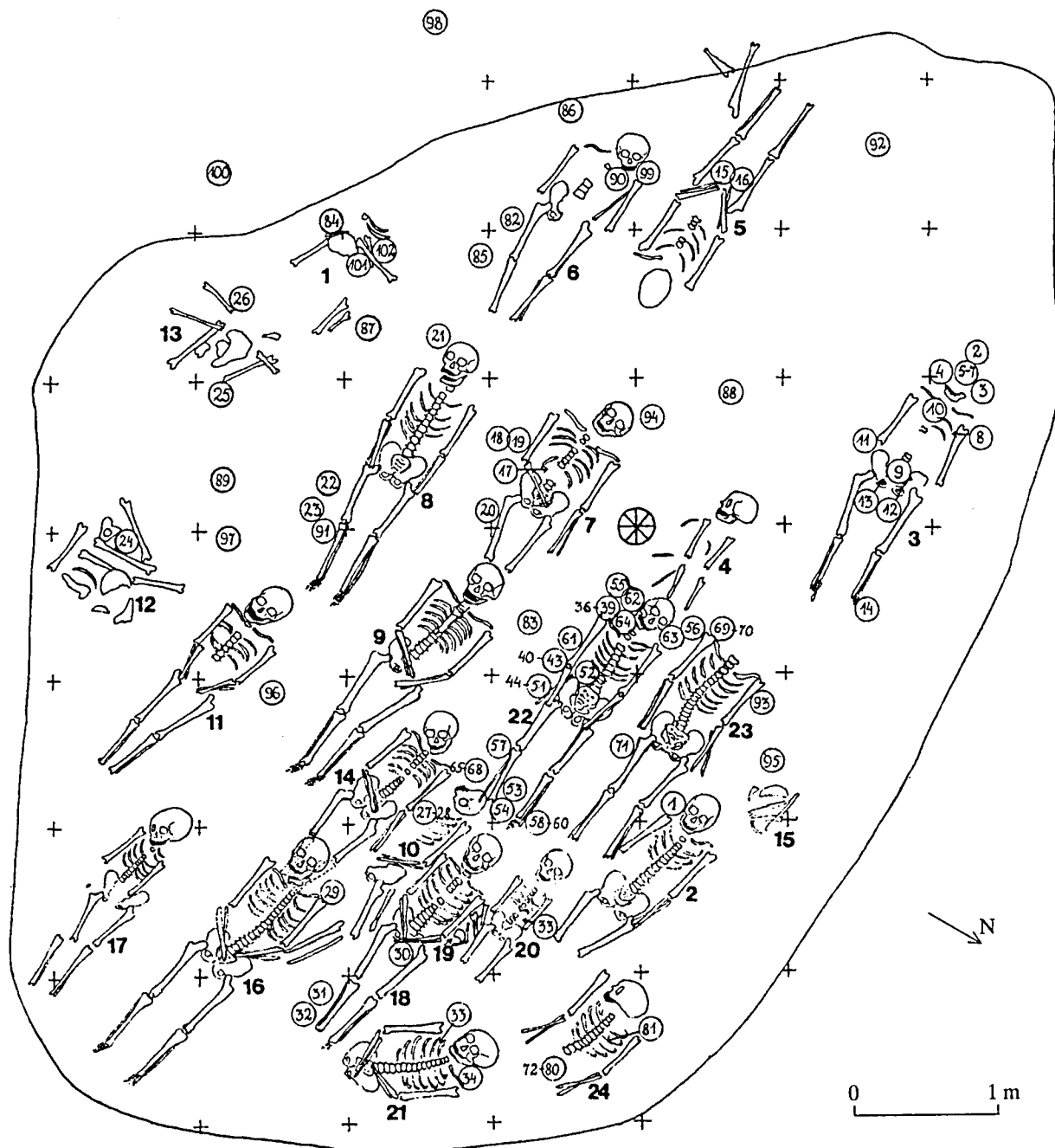

3 pav. Tyrinėtą vietą planas.
Fig. 3. Plan of investigated site.

šlaito bus pastebėję 1993 m. pavasarį Anykščių paminklotvarkininkai. Kaulų aplinkoje buvo rastas geležinis ietigalis (Nr. 84) (17:7 pav.) bei 2 žalvarinės sagos (Nr. 101, 102) (20:3–4 pav.), į duobę su kaulais patekę atsitiktinai iš ankstesnių suardytų kapų.

Kapas Nr. 2

40 cm gylyje aptiktas kiek apardytas kapas. Mirusysis palaidotas aukštelininkas, ištiestos padėties, galva 290°. Rankos ištiestos prie šonų, plaštakos padėtos žemiau dubens. Kojas nuo kelio nuardė karjeras, dešiniąją ranką nuo alkūnės – k. Nr. 23. Išlikusių griaučių ilgis – 116 cm (4 pav.). Kape palaidotas 50–60 m. vyras su dešiniojo peties sąnario ir abiejų klubo sąnarių nežymia deformuojančia osteoartruze, stuburo amžiuo būdingais degeneraciniais pakitimais (Zabiela, 1993š, p. 40). Po kaukolė jos dešinėje pusėje rastas 1666 m. Vilniaus kalykloje kaldintas Jono Kazimiero šilingas. Realiai muziejuje yra 1621 m. Zigmanto III Vazos kiek sulenktas ir padilęs lietuviškas dvidenaris, matyt, sukeistas su šia moneta jų restauravimo metu (žr. 1:1 lent.) (5 pav.). Kapas datuojamas 1680–1700 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

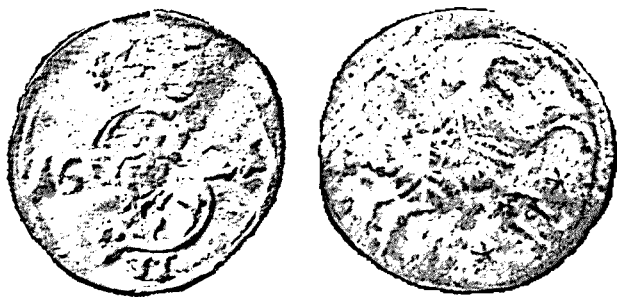

4 pav. Gudiškių senkapio tyrinėtų kapų planas.
Fig. 4. Plan of the excavated graves in Gudiškiai cemetery.

Kapas Nr. 3

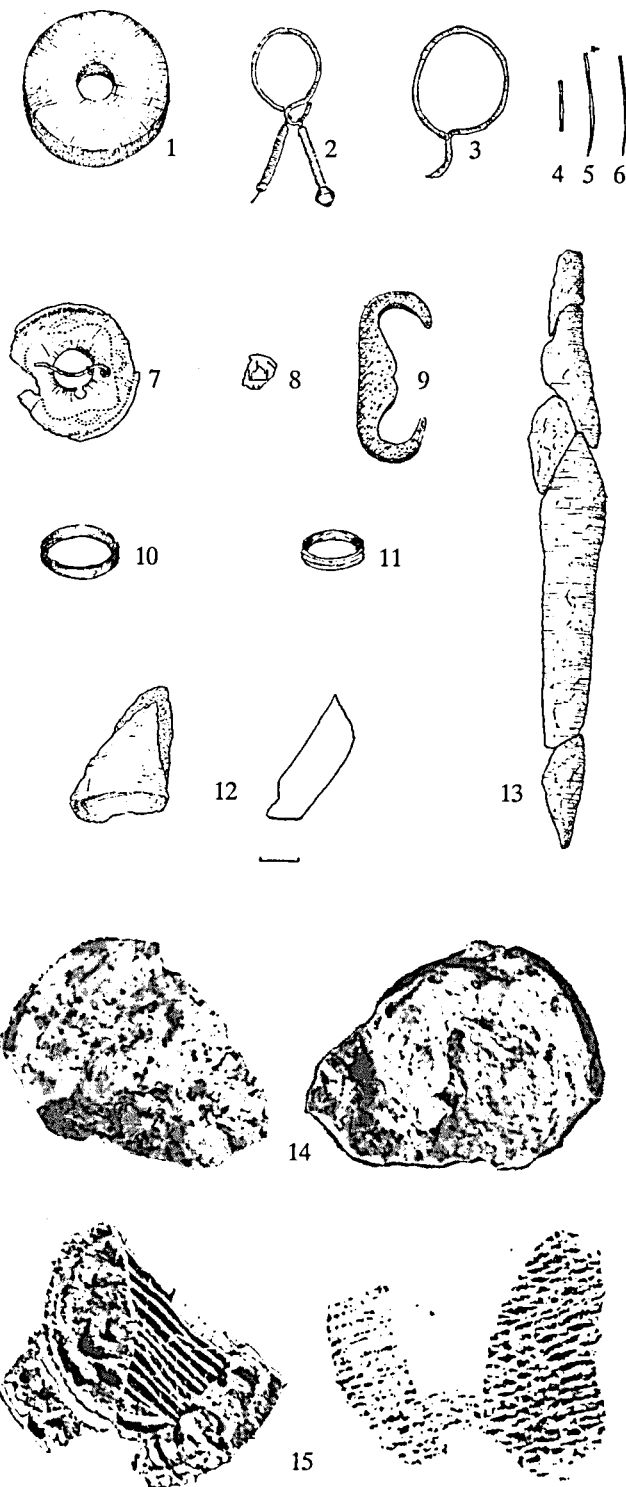
40 cm gylyje aptikti labai sunykę griaučiai (kiek geriau išliko tik ilgieji kaulai, kaukolės nėra – nukasė karjeras, liko tik vienos skeveldros) (4 pav.). Mirusysis palaidotas aukštiečninkas, ištiestoje padėtyje, galva 260°. Kairė ranka sulenкта per alkūnę ir plaštaka padėta ant dubens, dešinė

ranka ištiesta palei šoną. Išlikusių griaučių ilgis – 165 cm (žr. sp. įkliją). Nors pagal antropologinius tyrimus kape palaidotas 25–30 m. vyras be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40 – šio kapo kaulinė medžiaga buvo sumaišyta su k. Nr. 4 kaulais), tačiau visos įkapės nedviprasmiškai byloja čia buvus palaidotą moterį.

5 pav. Kapui Nr. 2 skiriama moneta. M 1:2.
Fig. 5. Coin from of grave 2.

Kape aptiktos gana gausios įkapės (6 pav.). Galvūgalyje rastas gelsvo smulkiagrūdžio smiltainio cilindrinis, 40 mm skersmens, 10 mm skersmens skylute, 9 mm storio, 16 g svorio verpstukas (VŽM pi 7576) (Nr. 2) (6:1 pav.). Iš abiejų kaukolės pusių aptikta po žalvarinį auskarą. Dešinėje kaukolės pusėje gulėjo žiedinis su kilpele gale bei dviem kabučiais, užsibaigiančiais dvigubo nupjauto kūgio formos rutuliukais auskaras. Žiedelio dydis – 23x19 mm, vielos storis – 1 mm, atlenktos kilpelės dydis – 6x6 mm. Abu kabučiai padaryti iš 0,5 mm storio vielos, kuri, savo ruožtu, apsukta tokia pat viela (bendrai – storis 2 mm). Kabučių ilgis – 2,3 mm. Galuose jie užsibaigia 6 mm skersmens per vidurį, 4 mm skersmens galuose ir 6 mm aukščio rutuliukais, padarytais iš susuktos skardos. Auskaras subyrėjęs į 5 dalis (VŽM pi 7577) (Nr. 3) (6:2 pav.). Kairėje pusėje aptiktas panašus, tik su nulūžusia kilpele gale auskaras. Žiedelio skersmuo – 31x28 mm, vielos storis – 1,5 mm, viso auskaro aukštis – 42 mm (VŽM pi 7578) (Nr. 4) (6:3 pav.). Po kaukole, pakaušio srityje, rasti 3 labai sunykę 1 mm storio, 28, 20, ir 13 mm ilgio žalvariniai adatiniai smeigtukai (VŽM pi 7579) (Nr. 5–7) (6:4–6 pav.). Krūtinės kairėje pusėje 10 cm atstumu nuo kairiojo žastikaulio rasta žalvarinė apskrita skardinė, kiek aplūžusiais pakraščiais, 47 mm skersmens, 11 mm skersmens skylute, 3 mm aukščio, 1 g svorio segė, ornamentuota pakraščiu einančių taškučių linija bei 22 mm skersmens kvadratu, sudarytu iš įmuštų taškučių, padaryta iš 1 mm storio skardos. Segė buvo remontuota, nes ankstesnė jos adatos tvirtinimo vieta išlūžo – dabar ten yra 3 mm skersmens skylutė – o nauja 2 mm skersmens skylutė pragręžta 5 mm į šoną nuo senosios ir į ją įstatyta iš apvalios 1 mm skersmens vielos padaryta 20 mm ilgio adata. Segė gulėjo liežuvėliu nukreipta į kairįjį petį (VŽM pi 7580) (Nr. 8) (6:7 pav.). 6 cm nuo segės į dešinę, taip pat ant krūtinės segės lygyje rastas nedidelis geležinis miniatiūrinis

6 pav. Kapo Nr. 3 radiniai. 14–15 M 1:3,5.
Fig. 6. Finds of grave 3.

47x20 mm dydžio, 4 mm storio, 4 g svorio skiltuvėlis atrietais galais (tarp kurių atstumas – 21 mm) gulėjęs į dešiniąją pusę (VŽM pi 7582) (Nr. 10) (6:9 pav.). Ties dešinėsios rankos alkūne rastas labai surūdijęs geležinis įtveriamasis, subyrėjusia į smulkius gabalėlius rankena (čia dar buvo išlikę rūdimis persigėrusio medžio liekanos) 18 g svorio peilis. Išlikęs jo ilgis – 127 mm, ašmenų ilgis – 81 mm, plotis – 12–18 mm (ašmenys į peilio viršūnę plėtėja, o pati viršūnė yra gana buka), nugarėlės storis – 3 mm. Peilio rankena buvusi apvali, apie 11 mm skersmens. Peilis gulėjo smaigaliu galvos link, ašmenims į mirusįjį (VŽM pi 7583) (Nr. 11) (6:13 pav.). Juosmens srityje ant stuburo slankstelio rasta labai sunykęs 11 mm skersmens Kazimiero Jogailaičio B atmainos denaras (aversas – Gedimino stulpai, reversas – Vytis) (žr. 1:2 lent.) (6:8, 14 pav.). Monetos restauracijos metu greta šios monetos pridėti nežinia iš kur kilę Švedijos Karolio XI? 1660–1661 m. ? Rygos šilingo likučiai (2 neteisingai suklijuoti gabalėliai, kartu sveriantys 0,105 g)⁴ (6:15 pav.). Atstumas tarp monetos ir segės – 10 cm. Ant kairės rankos piršto rastas užmautas žalvarinis juostinis, padarytas iš 4 mm pločio ir 1 mm storio juostelės, išorėje puoštą dviem grioveliais, apie 22 mm skersmens 1 g svorio žiedas (VŽM pi 7584), sulūžęs į 4 dalis (Nr. 12) (6:11 pav.). Ant dešinės rankos piršto rastas užmautas kitas žalvarinis juostinis, padarytas iš 4 mm pločio, 1 mm storio, per vidurį kiek įdubusios juostelės, 22 mm skersmens, 1 g svorio žiedas (VŽM pi 7585) (Nr. 13) (6:10 pav.). Atstumas tarp abiejų žiedų – 7 cm. 10 cm į išorę nuo kairės kojos pėdos rasta žiesto puodo šukė – priedugnio dalis (dugno skersmuo apie 13 cm) (žr. 2:1 lent.) (VŽM pi 7586) (Nr. 14) (6:12 pav.). Kapas datuojamas 1470–1495 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

Kapas Nr. 4

40 cm gylyje atkasti labai sunykę vaiko griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiečninkas, ištiestoje padėtyje, galva 270°. Rankos buvo ištiestos prie šonų. Iš kaukolės išlikę tik skeveldros. Kojas nuo kelių nuardė k. Nr. 22 (4 pav.). Išlikusių griaučių ilgis 75 cm. Kape palaidotas 3–5 m. amžiaus vaikas be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 5

60 cm gylyje atkasti truputį apardyti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiečninkas, ištiestoje padėtyje, galva – 110°. Rankos nesmarkiai sulenktos per

alkūnes ir sudėtos plaštakomis ant dubens vidurio. Pėdų kaulus nuardė karjeras (4 pav.). Išlikęs griaučių ilgis 152 cm (žr. sp. įkliją). Griaučiai atrodo tarsi suspausti – plotis per pečius – 29 cm, per alkūnes – 31 cm, nors karsto pėdsakų nepastebėta. Kape palaidota per 55 m. moteris be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Ant kairės rankos piršto užmautas žalvarinis signetinis, sulūžęs į dvi dalis 22x19 mm skersmens, 2x2 mm storio lankeliu, 2 g svorio žiedas su apie 10x6 mm dydžio signeto skydeliu, kuriame įrėžti kažkokie ženklai, o skydelio pakraščiuose padaryta po dvi įkertas (VŽM pi 7584) (Nr. 15) (7:2 pav.). Ant dešinės rankos piršto užmautas kitas žalvarinis, juostinis, 23x21 mm skersmens, 2 g svorio žiedas, padarytas iš 4 mm pločio ir 1 mm storio juostelės, išorėje puoštą dviem grioveliais (VŽM pi 7585) (Nr. 16) (7:1 pav.).

7 pav. Kapo Nr. 5 radiniai.
Fig. 7. Finds of grave 5.

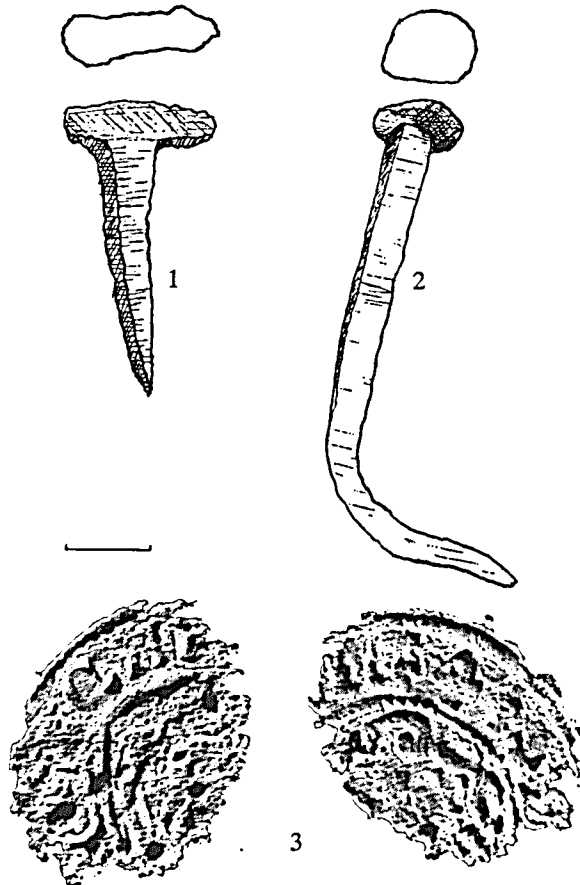
Kapas Nr. 6

60 cm gylyje atkasti kiek apardyti karjero – iš savo vietų išjudinti rankų kaulai – griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiečninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Rankos nežymiai sulenktos per alkūnes ir padėtos plaštakomis ant dubens. Griaučių ilgis 140 cm (žr. sp. įkliją; 4 pav.). Moteris mirė nėščia ar gimdymo metu – dubens kaulų srityje rasti kūdikio kaulai galva mirusiosios kojų link, kaukole glaudžiai prisipaudę prie dubenkaulių. Kapo kaulinė medžiaga (išskyrus naujagimio kaulus) liko netyrinėta. Nuimant griaučius po dešiniuju blauzdikauliu rastas geležinio peilio fragmentas nulaužtomis kriaunomis, gulėjęs smaigaliu į mirusiosios galvą, ašmenimis į kapo vidų (išimant peilis subyrėjo, tad jo detalesnių išmatavimų ir iliustracijos neliko). Tai bus atsitiktinis radinys iš anksčiau suardytų kapų. Preparuojant kapą jo sampile aukščiau griaučių rasti dar 4 atsitiktiniai dirbiniai iš ankstesnių suardytų kapų. Tai geležiniai: kirvelis (Nr. 82) (17:4 pav.), ietigalis (Nr. 85) (17:6 pav.), karsto geležis (Nr. 90) (19:19 pav.) bei žalvarinė diržo grandis (Nr. 99) (20:5 pav.).

⁴ Šios monetos priklausomybę nustatė Lietuvos nacionalinio muziejaus Numizmatikos skyriaus darbuotojas Eduardas Remecas, už tai autorius jam dėkoja. Ši moneta, kaip nepriklausanti senkapio medžiagai, į monetų lentelę (1 lent.) neįtraukta.

Kapas Nr. 7

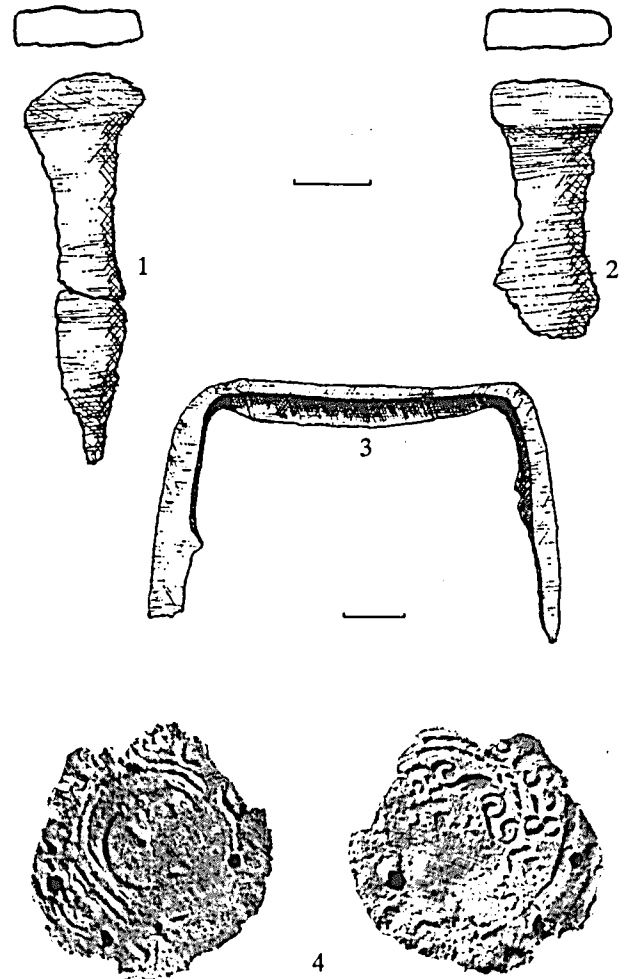
60 cm gilyje atkasti apardyti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 290°. Kairė ranka ištiesta palei šoną, dešinė kiek sulenkta per alkūnę ir plaštaka padėta ant dubenkaulio vidurio. Kojas nuo kelių nuardė k. Nr. 9 (4 pav.). Išlikusių griaučių ilgis – 145 cm (žr. sp. įkliją). Mirusysis buvo palaidotas karste, nuo kurio išliko 2 geležinės kaltinės vinys: šalia dešiniojo dubenkaulio rastoji gulėjo smaigaliu į kapą (žr. 3:1 lent.) (VŽM pi 7590) (Nr. 18) (8:1 pav.), o toliau nuo kaukolės bei aukščiau kapo – smaigaliu į išorę (žr. 3:2 lent.) (Nr. 94) (8:2 pav.). Kape palaidota 30–35 m. moteris be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Dešinėje pusėje, krūtinės apačioje rastas 1648 m. Rygos Kristinos šilingas (žr. 1:3 lent.) (Nr. 17) (8:3 pav.). Kapo aplinkoje kiek aukščiau jo bei kapo lygyje duobės užpilde rasti 2 atsitiktiniai dirbiniai iš anksčiau suardytų kapų: geležinis miniatiūrinis kirvukas (Nr. 20) (17:5 pav.) ir žiesto puodo dugno šukė (Nr. 19) (žr. 2:2 lent.) (21:14 pav.). Kapas datuojamas 1650–1670 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

8 pav. Kapo Nr. 7 radiniai. 3–M 1:3,5.
Fig. 8. Finds of grave 7.

Kapas Nr. 8

60 cm gilyje atkasti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 270°. Kairė ranka ištiesta palei šoną ir plaštaka padėta ant kairiojo šlaunikaulio, dešinė ranka kiek sulenkta per alkūnę ir plaštaka padėta tarp kojų kiek žemiau dubens (4 pav.). Griaučių ilgis – 186 cm (žr. sp. įkliją). Mirusysis palaidotas karste, nuo kurio išliko 2 geležinės kaltinės, keturkampio skerspjūvio koteliu vinys, gulėjusios 5 cm atstumu į išorę nuo dešiniojo blauzdikaulio ir smaigaliais nukreiptos kapo link (žr. 3:3–4 lent.) (Nr. 22–23) (9:1–2 pav.). Atstumas tarp vinių – 5 cm. Šiam kapui tenka skirti ir aukščiau palaidojimo lygio rastą karsto sukabinimo geležį (žr. 5:1 lent.) (Nr. 91) (9:3 pav.). Kape palaidotas 40–50 m. vyras su įgimtu 6–7 kaklo slankstelių bloku bei sugijusiu dešiniojo alkūnkaulio apatinio trečdaliaus bloku (Jankauskas,

9 pav. Kapo Nr. 8 radiniai. 4–M 1:2.
Fig. 9. Finds of grave 8.

1996, p. 400). 8 cm į išorę nuo kaukolės bei 13 cm aukščiau dešiniojo peties rastas 1628 m. Rygos Zigmanto III Vazos šilingas (kitur – Gustavo II Adolfo šilingas, jis dabar yra muziejuje – Ivanauskas, 2001, p. 71) (žr. 1:4 lent.) (Nr. 21) (9:4 pav.). Kapas datuojamas 1628–1635 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

Kapas Nr. 9

60 cm gylyje atkasti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiełninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Kairė ranka sulenkta per alkūnę ir padėta plaštaka dubens kaulų apatinėje dalyje, dešinė ranka irgi sulenkta per alkūnę ir padėta plaštaka ant kairiojo šono, po kairės rankos alkūnkauliu (4 pav.). Griaučių ilgis – 170 cm (žr. sp. įkliją). Kape palaidotas 45–55 m. vyras be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 10

50 cm gylyje atkasti labai apardyti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiełninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Didžiąją kapo dalį suardė k. Nr. 14 duobė, sveika išliko tik kairioji liemens pusė iki dubens kaulų imtinai, o kojos jau vėliau, matyt kasant duobę k. Nr. 14, negrabriai bandytos sudėlioti anatomicine tvarka (4 pav.). Kartu į kapo sampilą pateko vaiko blauzdos kaulai dar iš kito suardyto kapo (Zabiela, 1993š, p. 40). Išlikusių griaučių ilgis 160 cm (žr. sp. įkliją). Kape palaidotas 45–55 m. žmogus su kryžkaulio dubeninio paviršiaus periostitu – uždegiminio proceso (?) apie tiesiąją žarną padarinys (Jankauskas, 1996, p. 400). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 11

60 cm gylyje atkasti vaiko griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiełninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Rankos nežymiai sulenktos per alkūnes ir plaštakomis padėtos ant šlaunikaulių (kairioji ranka – labiau ant dubens kaulų) (4 pav.). Griaučių ilgis – 127 cm (žr. sp. įkliją). Kape palaidotas 11–12 m. vaikas be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 12

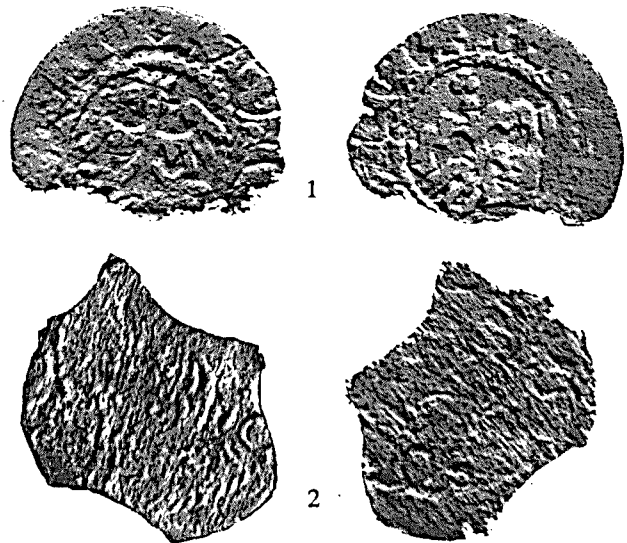
Jau karjero apardytame kalvelės šlaite 70 cm gylyje rasti į 50x50 cm dydžio duobelę neanatomicine tvarka sudėti žmogaus kaulai, priklausantys vienam asmeniui (4 pav.). Panašu, kad kapas suardytas statant telefono stulpo atramą, o rasti kaulai tvarkingai užkasti, į juos primaišant ir kitų suardytų palaidojimų kaulų (Zabiela, 1993š, p. 40). Apie laidoseną nieko pasakyti negalima. Kape palaidota 25–30 m. moteris be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Virš griaučių toje pat duobėje rastas 1570 m. Žygimanto Augusto dvidenaris (Nr. 24) bus atsitiktinis radinys (22:1 pav.). Kapas datuojamas 1580–1610 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

Kapas Nr. 13

Karjero apardytame kalvelės P šlaite 50 cm gylyje aptikta žmogaus kaulų krūvelė, kilusi iš suardyto kapo. Pirminėje padėtyje išliko tik keli šonkauliai ir dešinysis blauzdikaulis, visa kita yra suardyta karjero, kaulai sumesti be kokios nors tvarkos (4 pav.). Pagal blauzdikaulį atrodo, kad mirusysis buvo palaidotas aukštiełninkas, galva maždaug į vakarus. Kaulinė medžiaga liko nenustatyta. Šalia kaulų rasta geležinė vinis nulūžusiu smaigaliu (Nr. 26) (žr. 3:18 lent.) (19:17 pav.) ir tarp kaulų rastas renesansinis lietuviškas Aleksandro laikų (XVI a. pradžia) C atmainos labai nudėvėtas denaras su renesansinėmis raidėmis (Nr. 25) (žr. 1:40 lent.) (22:2 pav.) yra atsitiktiniai radiniai. Kapas datuojamas 1510–1560 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

Kapas Nr. 14

90 cm gylyje 80 cm gylyje išryškėjusioje kapo duobėje (jos dydis – 175x55 cm) atkasti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiełninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Kairė ranka ištiesta palei šoną, dešinė ranka kiek sulenkta per alkūnę ir plaštaka padėta ant dubens vidurio (4 pav.). Griaučių ilgis – 145 cm. Mirusiojo kojos nuo kelių paėjo po aukščiau esančio k. Nr. 16 galva. Kape palaidota vyresnė negu 55 m. moteris su dešiniojo stipinkaulio lūžimu tipinėje vietoje (Jankauskas, 1996, p. 400). Ant kairės rankos žastikaulio distalinio galo arti alkūnės rastos dvi monetos – Lenkijos Jono Albrechto (1492–1503) pusgrašis be datos (žr. 1:5 lent.) (Nr. 28) (10:1 pav.) bei 1615 m. (E. Ivanauskas nurodo 1613 m. (žr. Ivanauskas, 2001, p. 71),

10 pav. Kapo Nr. 14 monetos. 1–M 1:1,75; 2–M 1:3.
Fig. 10. Coins of grave 14.

tačiau tai bus korektūros klaida, nes skaičiai „15“ šilinge matyti gerai) apkapotas Rygos Žygimanto III Vazos šilingas (žr. 1:6 lent.) (Nr. 27) (10:2 pav.). Pastarasis bus į kapą pakliuvęs kažkaip atsitiktinai. Kapas datuojamas 1615–1625 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

Kapas Nr. 15

50 cm gylyje rasta vaiko kaulų krūvelė. Kaulai neanatomine tvarka sudėti į 46x20 cm dydžio duobutę kurioje kaukolės skeveldros gulėjo 330° (4 pav.). Nieko daugiau apie laidoseną pasakyti neįmanoma. Atrodo, kad šio kapo kaulinės medžiagos buvo pamesta metrika ir osteologinės analizės metu kapas liko įvardytas kaip be numerio. Pagal tai išeity, kad čia buvo palaidotas 12–14 mėnesių amžiaus vaikas be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 41). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 16

80 cm gylyje aptikti žmogaus gr aučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 285°. Kairė ranka sulenkta per alkūnę ir plaštaka padėta ant dešiniojo dubenkaulio, dešinė ranka irgi sulenkta per alkūnę ir taip pat padėta ant dešiniojo dubenkaulio (4 pav.). Griaučių ilgis – 160 cm (žr. sp. įkliją). Kape palaidota 35–40 m. moteris be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Ant kairiojo peties rastas 1560 m. Žygimanto Augusto lietuviškas pusgrašis (žr. 1:7 lent.) (Nr. 29) (11 pav.). Kapas datuojamas 1570–1590 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

11 pav. Kapo Nr. 16 moneta. M 1:1,75.
Fig. 11. Coin of grave 16.

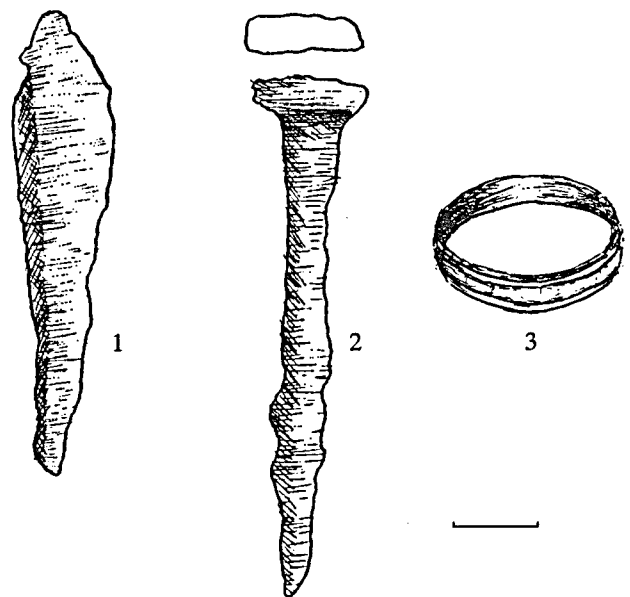
Kapas Nr. 17

60 cm gylyje aptikti vaiko griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 270°. Rankos nežymiai sulenktos per alkūnes ir sudėtos ant dubenkaulių (4 pav.). Griaučių ilgis – 123 cm. Kape palaidotas 6–7 m. vaikas be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 18

70 cm gylyje atkasti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva

290°. Kairė ranka sulenkta per alkūnę ir padėta ant kairiojo dubenkaulio, dešinė ranka irgi sulenkta per alkūnę ir padėta ant dešiniojo dubenkaulio (4 pav.). Griaučių ilgis – 182 cm (žr. sp. įkliją). Mirusysis buvo palaidotas karste, nuo kurio ties dešiniuju blauzdikauliu 12 cm viena nuo kitos išliko 2 geležinės kaltinės keturkampio skerspjuvio koteliu karsto viny, smaigaliais nukreiptos į kapo vidų (žr. 3:5–6 lent.) (Nr. 31–32) (12:1–2 pav.). Kape palaidotas 35–45 m. vyras be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 40). Ant kairės rankos piršto užmautas žalvarinis juostinis, 22 mm skersmens, 1 g svorio žiedas, padarytas iš 5 mm pločio ir 1 mm storio juostelės, išorėje puoštas dviem grioveliais, vienoje vietoje įlūžęs (VZM pi 7602) (Nr. 30) (12:3 pav.).

12 pav. Kapo Nr. 18 radiniai.
Fig. 17. Finds of grave 18.

Kapas Nr. 19

50 cm gylyje tarp k. Nr. 18 ir 20 esančiame nedideliame žemės plotelyje, maišytoje žemėje rasti padrikai išsidėstę suardyto kapo kaulai – šonkauliai, stuburo slanksteliai, dubenkaulis. Atrodo, kad kapą suardė minėti gretimi kapai (4 pav.). Iš jo liekanų nieko apie laidoseną pasakyti neįmanoma. Kape palaidotas 40–50 m. vyras be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 41). Įkapių nėra.

Kapas Nr. 20

50 cm gylyje atkasti vaiko griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 250°. Rankos kiek sulenktos per alkūnes (kiek labai kairioji) ir sudėtos ant dubenkaulių. Kojos nuo kelių nuardytos, greičiausiai k. Nr. 21 (4 pav.). Išlikusių griaučių

ilgis – 50 cm. Kape palaidotas 8–9 m. vaikas be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 41). Įkapių nėra. Kapo duobės užpilde pilvo srityje 10 cm aukščiau palaidojimo lygio rasta žiesto puodo šoninė šukė bus atsitiktinis radinys (Nr. 33) (žr. 2:3 lent.) (21:15 pav.).

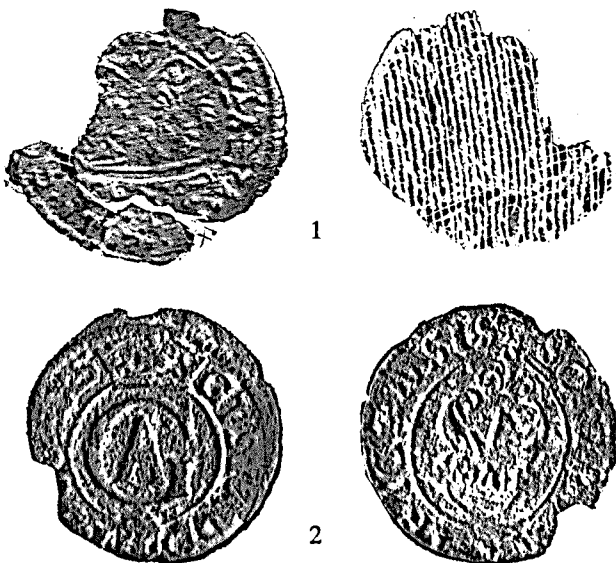
Kapas Nr. 21

60 cm gylyje jau kalvelės šlaite atkasti apardyti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 290°. Rankos sulenktos per alkūnes ir sudėtos plaštakomis ant dubens kaulų, jas pilvo srityje sukryžius (dešinė ranka uždėta ant kairės dilbių distalinių galų). Kojos nukastos karjero, maišytose žemėse šlaite dar rastas šiam kapui skirtinas dešinysis šlaunikaulis (4 pav.). Išlikusių griaučių ilgis – 76 cm (žr. sp. įkliją). Kape palaidota 20–25 m. moteris be patologijos (Zabiela, 1993š, p. 41). Kaukolės kairėje pusėje, ties jos apačia rastas 1617 m. Zigmanto III Vazos lietuviškas šilingas (žr. 1:8 lent.) (Nr. 34) (13:1 pav.). Dešinėje krūtinės pusėje maždaug ties jos viduriu rastas 1633 m. (kitur – 163?) (Ivanauskas, 2001, p. 71) Rygos Gustavo II Adolfo šilingas (žr. 1:9 lent.) (Nr. 35) (13:2 pav.). Kairės rankos žastikaulis pirmajame trečdalyje buvo pažaliavęs, tačiau šioje vietoje nieko nerasta. Atrodo, kad čia be pėdsakų sunyko kokia smulki žalvarinė vielutė, puošusi drabužį. Kapas datuojamas 1635–1640 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71).

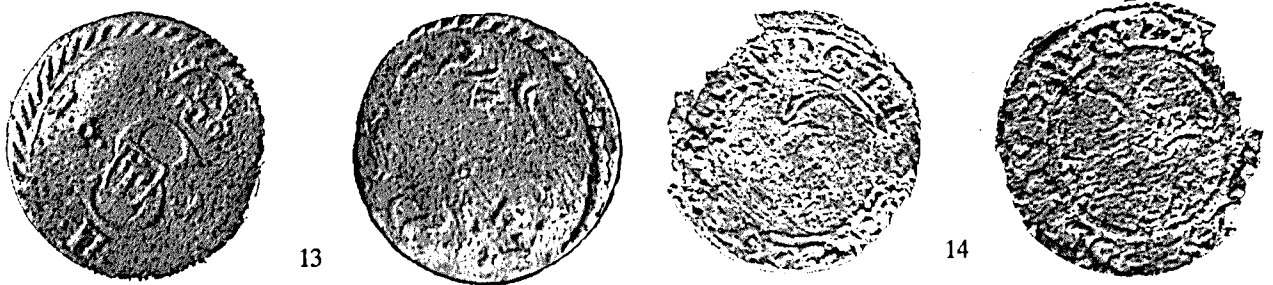
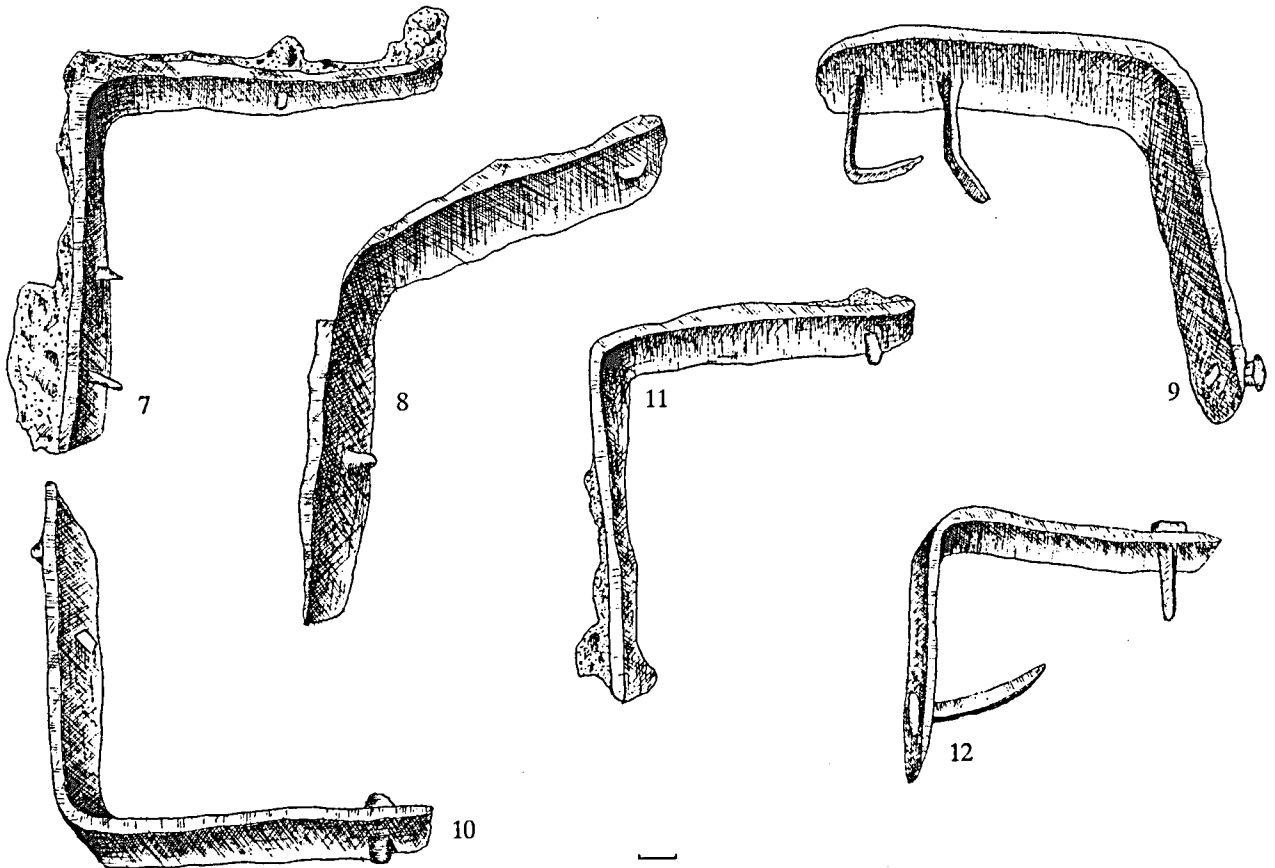
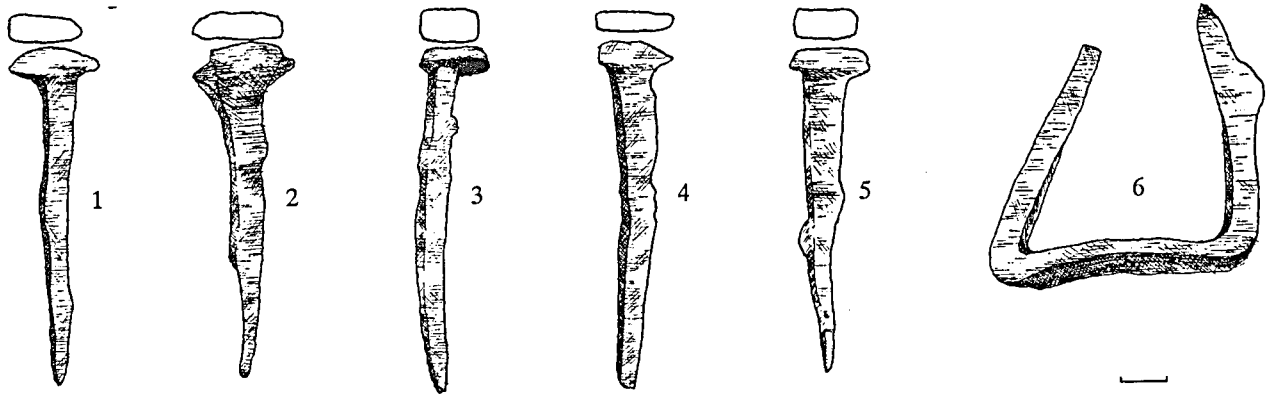
Kapas Nr. 22

40 cm gylyje įžemyje išsiskyrė 210x70 cm dydžio keturkampė kapo duobė, užpildyta maišyta žeme. 70 cm gylyje joje rasti žmogaus griaučiai. Mirusysis pa-

laidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Rankos ištiestos palei šonus ir plaštakomis padėtos ant šlaunikaulių (4 pav.). Griaučių ilgis – 167 cm (žr. sp. įkliją). Mirusysis palaidotas karste, kurį kampuose tvirtino *L* formos geležiniai apkaustai ir vinys (14:7–12 pav.). Iš viso rasti 6 tokie apkalai. Po vieną jų buvo šiaurės vakariniame (žr. 4:2 lent.) (Nr. 56) (14:9 pav.), pietrytiniame (žr. 4:3 lent.) (Nr. 57) (14:7 pav.) ir pietvakariniame karsto kampuose (žr. 4:1 lent.) (Nr. 55) (14:8 pav.), o šiaurės rytiniame kampe rasti net 3 tokie apkalai (žr. 4:4–6 lent.) (Nr. 58–60) (14:10–12 pav.). Jie kape stovėjo stati, perkalti per juos vinys smagaliais buvo nukreipti į karsto vidų. Visos vinys (7 vienetai) kaltinės, keturkampio skerspjuvio koteliais, rastos karsto apačioje, kaip ir apkalai, išskyrus pietvakarinį ir šiaurės rytinį kampus, kur jų rasta ir viršuje (žr. 3:7–13 lent.) (Nr. 62–68) (14:1–5 pav.). Rastas ir geležinis karsto sukabinimas, padarytas iš keturkampio į galus siaurėjančio strypelio, sulenktos *U* raidės forma (labiau panašus į nepabaigtą daryti trikampi) (žr. 5:2 lent.) (Nr. 61) (14:6 pav.). Sprendžiant pagal visas karsto metalines detales jo dydis buvo 189x43 cm, aukštis 30 cm. Kape palaidotas 45–55 m. vyras su sunkia ir įvairia skeleto patologija: abiejų alkūnkaulių distalinių galų ir dviejų dešiniųjų šonkaulių sugijusiu lūžimu, kairiojo klubo sąnario sunkia deformuojančia osteoartroze, sunkia juosmens srities osteochondroze (Jankauskas, 1996, p. 400). Šiame kape rasta net 17 monetų (14:13–28 pav.). Kaukolės dešinėje pusėje 14 cm į išorę nuo jos bei 15 cm aukščiau peties rastos ant karsto dugno 4 monetos, gulėjusios viena šalia kitos (Nr. 36–39). Tai 2 Rygos Gustavo Adolfo šilingai (1625 m. (14:15 pav.) ir kitų panašių tiksliai nenustatytų metų (14:16 pav.) (kitur – be datos) (Ivanauskas, 2001, p. 71) (žr. 1:10–11 lent.), 1611 m. Zigmanto III Vazos lietuviškas dvidenaris (žr. 1:12 lent.) (14:13 pav.) bei 1624 m. Zigmanto III Vazos lietuviškas šilingas (žr. 1:13 lent.) (14:14 pav.). Netoli dešinės rankos alkūnės rastos kiek pasklidusios dar 4 monetos (Nr. 40–43). Tai 3 1620 m. Zigmanto III Vazos lietuviški dvidenariai (žr. 1:14–16 lent.) (14:17–19 pav.) bei 1624 m. (kitur – 162?) (14:20 pav.) (Ivanauskas, 2001, p. 71) lietuviškas šilingas (žr. 1:17 lent.). Šalia dešiniojo žastikaulio palei karsto šoną buvo padėtos net 8 monetos (Nr. 44–51). Tai 1609 m. (2) Zigmanto III Vazos Rygos šilingai (žr. 1:18–19 lent.) (14:21, 27 pav.) ir 1614 m. (kitur – be datos) (Ivanauskas, 2001, p. 71) Rygos Zigmanto III Vazos šilingas (žr. 1:20 lent.), 1620 m. (2) (žr. 1:21–22 lent.) (14:22–23 pav.) ir 1621 m. (kitur – 162?) (Ivanauskas, 2001, p. 71) (sulūžęs) (14:24 pav.) lietuviški Zigmanto III Vazos dvidenariai (žr. 1:23 lent.), 1624 m.

13 pav. Kapo Nr. 21 monetos. M 1:2.
Fig. 13. Coins of grave 21.

15

16

17

18

19

20

21

22

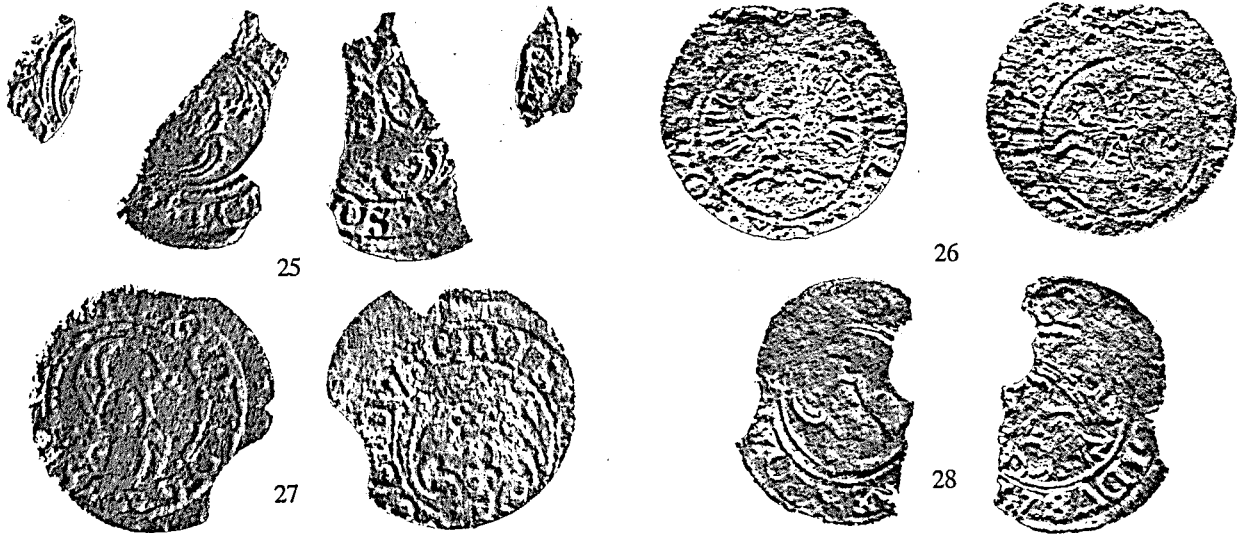

23

24

14 pav. Kapo Nr. 22 radiniai. 1–23; 25–28–M 1:2; 24–M 1:3,5.
Fig. 14. Finds of grave No. 22.

2 lietuviški Zigmanto III Vazos šilingai (žr. 1:24–25 lent.) (14:25, 28 pav.). Kapo duobės dugne rasta dar viena moneta (Nr. 52) – 1623 m. Zigmanto III Vazos lietuviškas šilingas (žr. 1:26 lent.) (14:26 pav.). 10 cm aukščiau griaučių ant krūtinės bei 5 cm virš kairės rankos plaštakos kapo duobės užpilde rastos 2 žiesto puodo šoninės šukės (Nr. 53–54) bus atsiktiniai radiniai (21:17–18 pav.), patekę į kapo sampilą iš anksčiau suardytų kapų. Kapas datuojamas 1625–1635 m. (Ivanauskas, 2001, p. 71). Paskelbtų bei dabar realiai esančių monetų skaičius (16 vienetų) neatitinka ataskaitoje nurodytų surastų monetų skaičiaus (17 vienetų), be to, dvi paskutinės eilutės publikacijoje yra sudubliuotos (Ivanauskas, 2001, p. 71–72).

Kapas Nr. 23

50 cm gylyje aptikti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Rankos ištiestos palei šonus ir padėtos plaštakomis šalia šlaunikaulių. Kaukolė nuardyta kažkokio XX a. nukasimo (4 pav.). Išlikusių griaučių ilgis – 164 cm (žr. sp. įkliją). Mirusysis buvo palaidotas karste, nuo kurio ties dešiniu šlaunikauliu 5 cm aukščiau jo išliko geležinis karsto sukabinimas (žr. 5:3 lent.) (Nr. 71) (15:1 pav.) bei medžio liekanos po monetomis. Kape palaidotas per 40 m. vyras su penktojo juosmens slankstelio kairės pusės spondilioze (Jankauskas, 1996, p. 400). Po dešiniu šlaunikauliu 5 cm aukščiau jo išliko geležinis karsto sukabinimas (žr. 5:3 lent.) (Nr. 71) (15:1 pav.) bei medžio liekanos po monetomis. Kape palaidotas per 40 m. vyras su penktojo juosmens slankstelio kairės pusės spondilioze (Jankauskas, 1996, p. 400). Po dešiniu šlaunikauliu 5 cm aukščiau jo išliko geležinis karsto sukabinimas (žr. 5:3 lent.) (Nr. 71) (15:1 pav.) bei medžio liekanos po monetomis. Kape palaidotas per 40 m. vyras su penktojo juosmens slankstelio kairės pusės spondilioze (Jankauskas, 1996, p. 400). Po dešiniu šlaunikauliu 5 cm aukščiau jo išliko geležinis karsto sukabinimas (žr. 5:3 lent.) (Nr. 71) (15:1 pav.) bei medžio liekanos po monetomis.

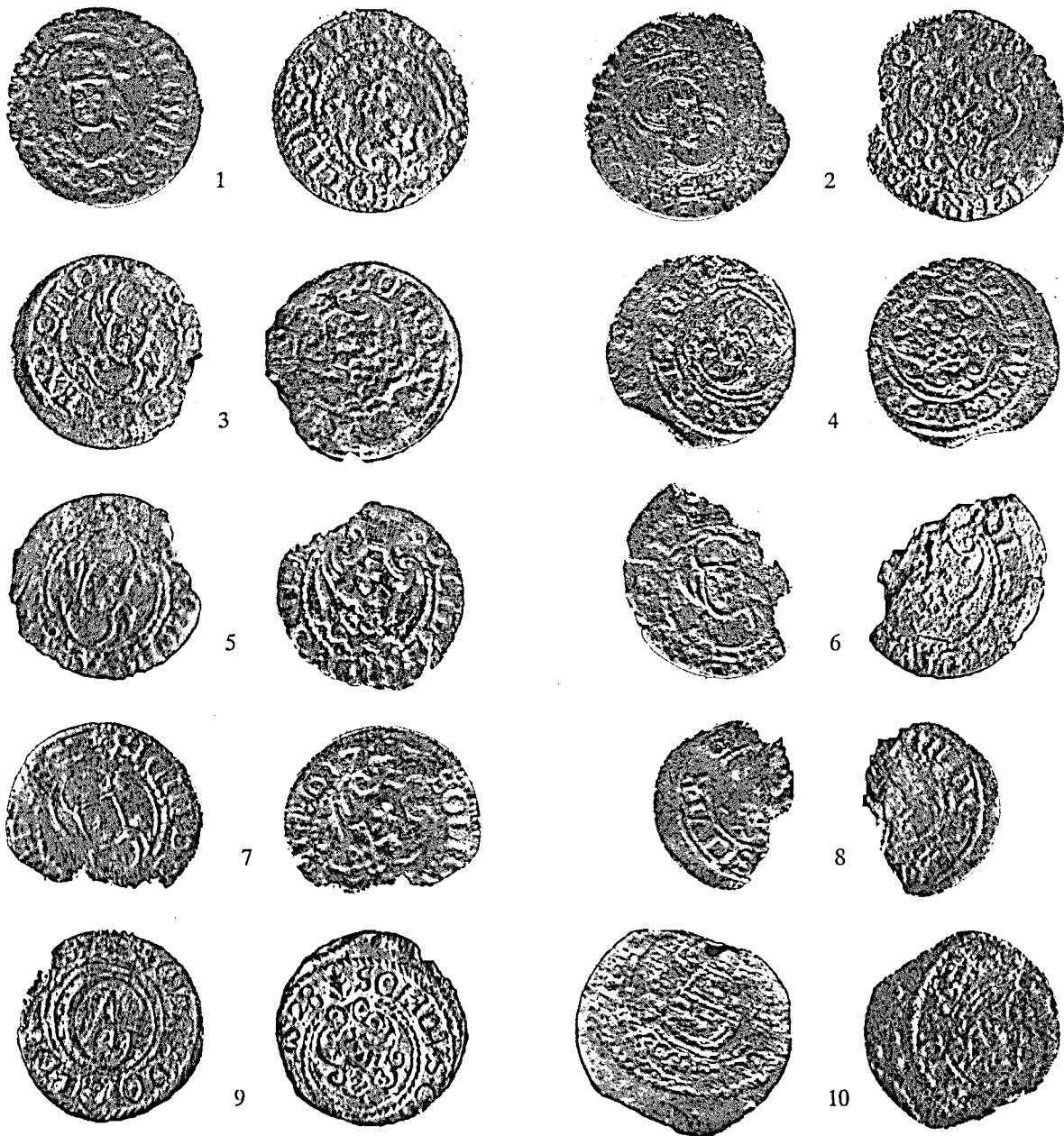

15 pav. Kapo Nr. 23 radiniai. 2–3–M 1:1,75.
Fig. 15. Finds of grave No. 23.

Kapas Nr. 24

70 cm gilyje jau kalvelės šlaite atkasti apardyti žmogaus griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, ištiestoje padėtyje, galva 280°. Rankos ištiestos palei šonus, plaštakos nuardytos. Griaučius nuo dubens kaukų imtinai nuardė karjeras (4 pav.). Išlikusių griaučių ilgis 67 cm. Mirusysis buvo palaidotas karste, nuo kurio po monetomis išliko medžio liekanų. Kape palaidotas 30–35 m. vyras be patologijos (Zabiela, 1993š,

p. 41). Įkapes sudarė 10 monetų (16 pav.). Maždaug dubens srityje 74 cm nuo kaukolės kojų link 7x4,5 cm dydžio plotelyje ant karsto dugno buvo padėtos 9 monetos (Nr. 72–80). Monetos gulėjo po vieną – tris, uždėtos ar pusiau uždėtos viena ant kitos. Tai 3 1620 m. Zigmanto III Vazos Rygos šilingai (žr. 1:29–31 lent.) (AM viena moneta įvardyta kaip 161?, kita – neaiški) (16:4–6 pav.), 1605 m. (žr. 1:32 lent.) (16:1 pav.), 1616 m. (žr. 1:33 lent.) (16:2 pav.), 1619 m. Zigmanto III

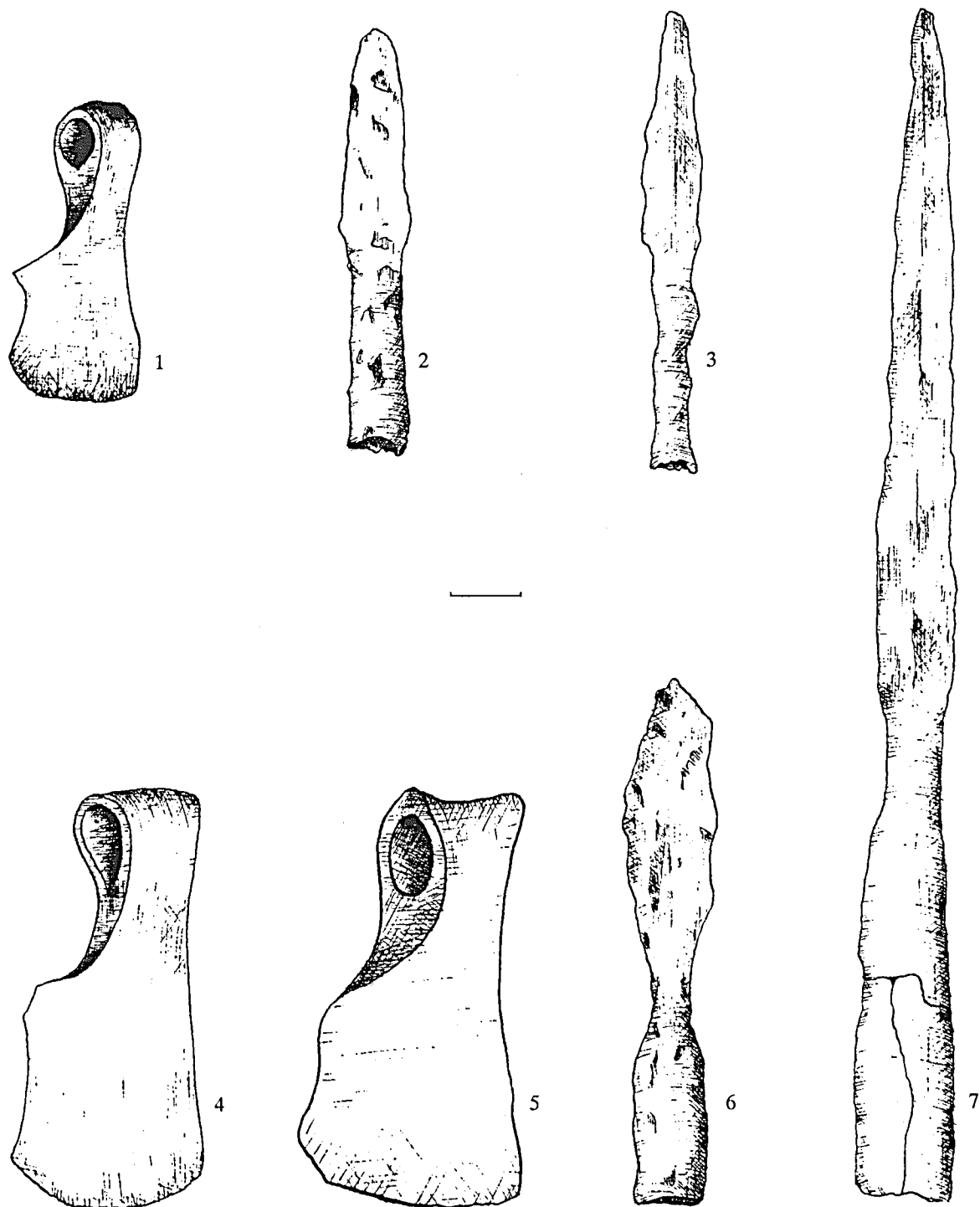

16 pav. Kapo Nr. 24 radiniai. M 1:1,75.
Fig. 16. Finds of grave No. 24.

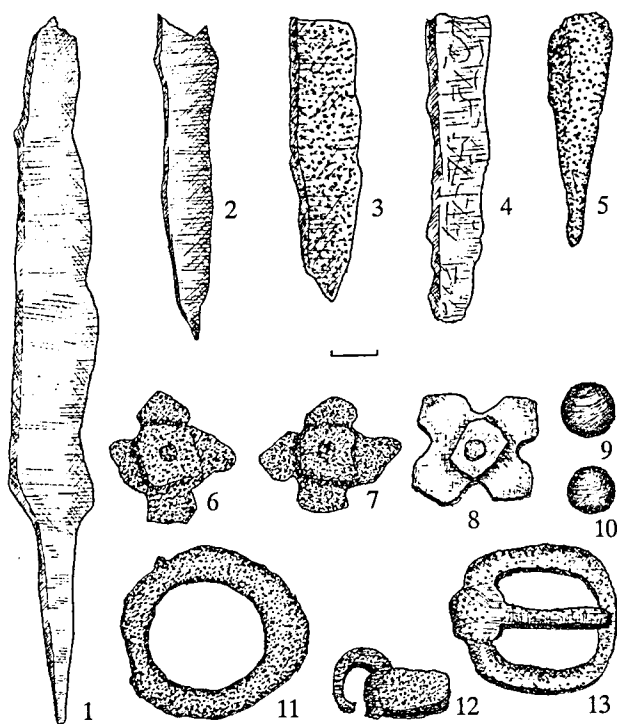
Vazos Rygos šilingai (žr. 1:34 lent.) (16:3 pav.), 2 1617 m. Zigmanto III Vazos Rygos šilingai (žr. 1:35–36 lent.) (16:8, 7 pav.) bei dar vienas maždaug panašaus laikotarpio (161? m. – Ivanauskas, 2001, p. 72) lietuviškas šilingas (žr. 1:37 lent.) (16:10 pav.). Kapo duobės dugne po krūtine rastas labai gero stovio 1628 m. Gustavo II Adolfo Rygos šilingas (žr. 1:38 lent.) (16:9 pav.). Pastarasis publikacijoje nepaminėtas, tačiau ten nurodytas jau minėtas 1618 m. lietuviškas Zigmanto III Vazos šilingas (Ivanauskas, 2001, p. 72). Panašu, kad ši moneta įmesta specialiai ir jos data (1628 m.) yra kartu ir šio palaidojimo data. Kapas datuojamas 1630–1640 m. (Ivanauskas, 2001, p. 72).

Kaip jau minėta, nemažai dirbinių surinkta iš suardytų kapų. 1993 m. jie surinkti tyrinėjimų metu, tad turi tikslesnę fiksaciją (išskyrus ne kapų sampiluose rastas puodų šukes). 1994 m. dirbiniai surasti jau metalo detektoriumi tikrinant buvusią tyrinėjimų vietos žemę ir bet koks tikslesnis jų radimo vietos fiksavimas neteko prasmės. Visi surinkti dirbiniai (67 vienetai) kilę daugiausiai iš ankstesnių kapų, suardytų laidojant vėlesnius mirusiuosius. Tai – geležiniai: 3 pentiniai miniatiūriniai plačiaašmeniai kirveliai (17:1, 4–5 pav.), 4 įmoviniai ietigaliai (17:2, 3, 6–7 pav.), 4 peiliai (18:1–5 pav.), karsto apkaustas (19:19 pav.), 2 karsto sukabinimai (19:18, 20 pav.), 17 kaltinių vinių (19:1–17 pav.), 3 kryžiniai diržo papuošimai (18:6–8 pav.), 2 rutuliukai (18:9–10 pav.), diržo sagtis (18:13 pav.); 2 grandys (18:11, 12 pav.), – žalvariniai: diržo sagtis (20:1 pav.), grandis (20:5 pav.), 2 apvalios sagos (20:3–4 pav.), – signetinis žiedas (20:2 pav.), 5 monetos (22 pav.), 18 puodų šukių (21 pav.). Pirmasis kirvelis – 95 mm ilgio, 43 mm ilgio ašmenimis, 29 mm aukščio pentimi, 18x16 mm dydžio ovalia skyde kotui 79 g svorio (VŽM pi 7641) (Nr. 82) (17:4 pav.), – kitas – 68 mm ilgio, 30 mm ilgio ašmenimis, 15 mm aukščio pentimi, apvalia 13 mm skersmens skyde kotui, 27 g svorio (VŽM pi 7642) (Nr. 83) (17:1 pav.), – trečias – 62 mm ilgio 31 mm ilgio ašmenimis 20 mm aukščio pentimi ovalia 11x8 mm skersmens skyde kotui pentimi, padaryta iš juostelės, ją prilenkiant prie kirvio liemens ir priplojant, 31 g svorio (VŽM pi 7592) (Nr. 20) (17:5 pav.). Geležiniai įmoviniai ietigaliai: 84. Vienas – 280 mm ilgio, 73 g svorio ietigalis, ilga ištęsto trikampio formos, 168 mm ilgio, 20 mm pločio, 6 mm storio plunksna 144 mm ilgio smaigaliu, apie 27 mm skersmens įmova

(ji subyrėjusi, dalies įmovo nėra) (VŽM pi 7643) (17:7 pav.): 85. Kitas – 46 g svorio 124 mm ilgio, lapo formos, 65 mm ilgio, 22 mm pločio, 18 mm storio plunksna 35 mm ilgio smaigaliu, 18 mm skersmens įmova (joje išliko sudulėjęs medis) miniatiūrinis ietigalis (VŽM pi 7644) (17:6 pav.): 86. Trečias – 31 g svorio, 101 mm ilgio, siauro trikampio formos, 59 mm ilgio, 18 mm pločio, 6 mm storio plunksna, 43 mm ilgio smaigaliu, 15 mm skersmens įmova (joje išlikę sudulėjusio medžio pėdsakai) irgi miniatiūrinis ietigalis (VŽM pi 7645) (17:2 pav.): 87. Ketvirtas – 10 g svorio ietigalis iš tikro yra strėlės antgalis. Jis 107 mm ilgio, siauro lapo formos, 59 mm ilgio, 14 mm pločio, 6 mm storio plunksna, 53 mm ilgio smaigaliu (pati viršūnė nulūžusi), 11 mm skersmens įmova (VŽM pi 7646) (17:3 pav.). Kv. 3D jų rasta net 2 – Nr. 85 ir 87, vienas jų (Nr. 85) rastas ties pačiu karjero pakraščiu plunksna žemyn ir į šiaurės vakarus. 4 geležinių peilių fragmentai (Nr. 88, 89 (18:1–5 pav.) (VŽM pi 7647–7648) ir 2 1994 m.): 88. Vienas peilis – kriauninis 128 mm ilgio, 79 mm ilgio 16 mm pločio ašmenimis, 4 mm storio nugarėle, sulūžęs į dvi dalis (18:3, 4 pav.): 89. Iš kito peilio išlikusi tik 48 mm ilgio, 13 mm pločio ties nulūžimu – 4 mm storio nugarėle (tai – jau ašmenų pradžia) įtvara. Ties įtvara išliko medinės rankenos pėdsakų (atrodo, ji buvo apvali) (18:5 pav.). Trečias – 21 g svorio peilis įtviriamasis, surūdijęs, nulūžusia viršūne 152 mm ilgio, 105 mm ilgio, 18 mm pločio ašmenimis 4 mm storio nugarėle (VŽM pi 7891) (18:1 pav.): 118. Iš ketvirto 5 g svorio peilio išlikęs tik aprūdijęs 70 mm ilgio, 11 mm pločio ašmenų galas 2 mm storio nugarėle (VŽM pi 7892) (18:2 pav.). Paskutinio, penkto, peilio fragmentai (subyrėjo išimant) buvo rasti po k. Nr. 6 griaučiais. Rastas geležinis karsto apkaustas (žr. 4:7 lent.) (Nr. 90) (19:19 pav.) ir 2 geležiniai karsto sukabinimai (žr. 5:4–5 lent.) (Nr. 92 ir 1994 m.) (19:18, 20 pav.). Rasta geležinė keturkampė, užapvalintais galais, lūžusiu lankeliu, 35x30 mm dydžio, 5x4 mm storio lankeliu, 7 g svorio diržo sagtis 35 mm ilgio liežuvėliu (VŽM pi 7652) (Nr. 93) (18:13 pav.). 1994 m. rasta žalvarinė keturkampė 23x23 mm dydžio, 3–4 mm storio lankeliu, 18x16 mm dydžio skyde, 5 g svorio sagtelė nuo diržo 29 mm ilgio liežuvėliu (VŽM pi 7898) (20:1 pav.). 17 geležinių kaltinių keturkampio skerspjuvio vinių (žr. 3:18–34 lent.) (Nr. 26, 95, 96, 97 ir 13 1994 m.) (19:1–17 pav.). Žalvarinė kiek išplatėjusiais šonais

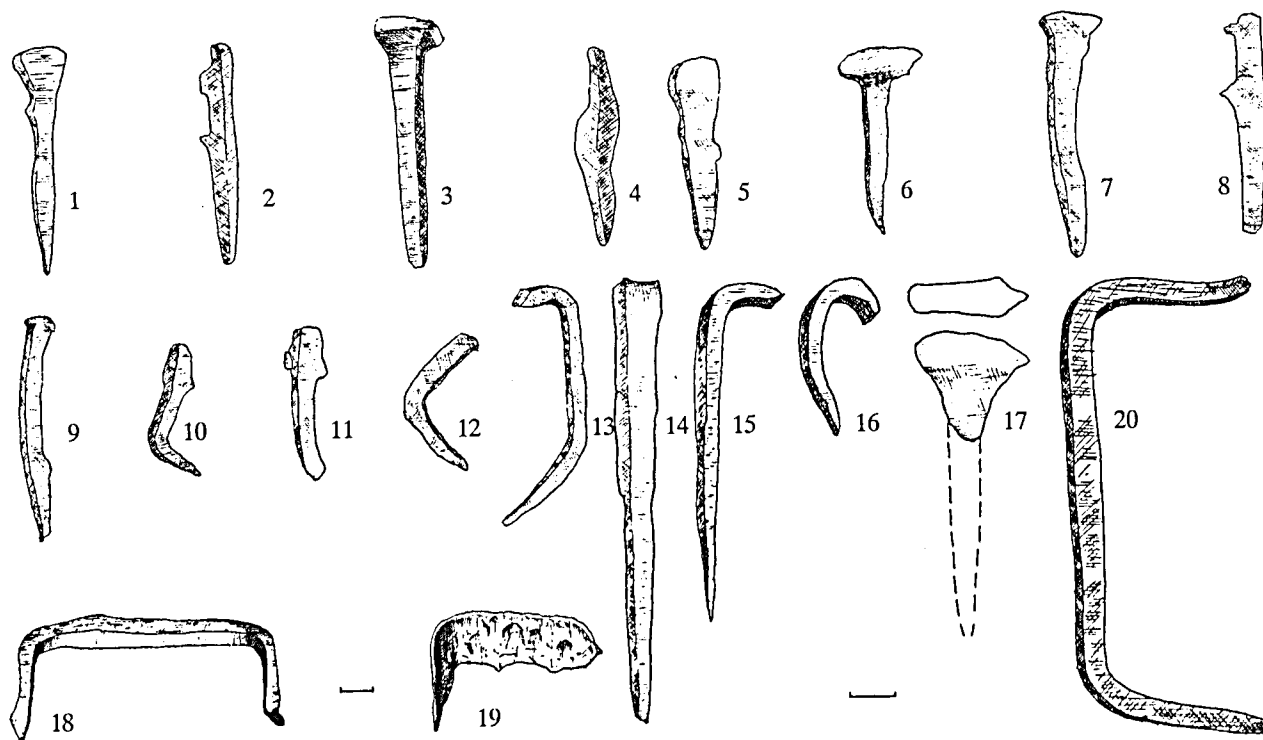

17 pav. Atsitiktiniai kirviai ir ietigaliai.
Fig. 17. Stray axes and spearheads.

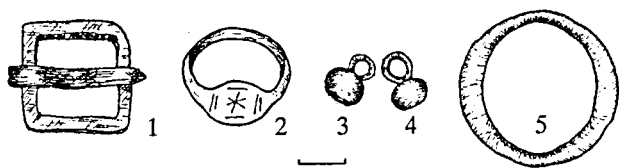

18 pav. Atsitiktiniai peiliai ir kiti geležiniai dirbiniai.
Fig. 18. Stray knives and other iron artefacts.

34 mm skersmens, 5x4 mm storio lankeliu per išplėtimus, 3x3 mm storio siauriausiose vietose, 9 g svorio diržo grandis (VŽM pi 7655) (Nr. 99) (20:5 pav.). 1994 m. rastos 2 geležinės grandys (18 pav.): 124. Viena 13 g svorio, 40 mm skersmens grandis 25 mm skersmens skylė, padaryta iš 7 mm storio apvalios vielos (VŽM pi 7897) (18:11 pav.): 126. Kitos 15 mm skersmens, 8 mm skersmens skylė, iš keturkampės 4x3 mm storio vielos pagamintos 2 g svorio grandelės išliko tik fragmentas su labai surūdijusiu ir aplūžusiu dirželio užbaigimo 18 mm ilgio, 11 mm pločio, 10 mm storio apkaustu (VŽM pi 7899) (18:12 pav.). 2 žalvarinės apvalios pilnavidurės sagos, iš išorės primenančios žvangučius (VŽM pi 7657-7658) (Nr. 101, 102). Viena saga – 9 mm skersmens, 13 mm aukščio su 7 mm skersmens kilpele viršuje, 3 g svorio (20:3 pav.): 102. Kita saga – 8 mm skersmens, 12 mm aukščio, su 6 mm skersmens kilpele viršuje, 3 g svorio (20:4 pav.). Įvairiose ploto vietose dar rasta 18 žiestų puodų šukių (radinių sąrašė jų numeriai 19; 33, 53–54; 103–115 ir 1 1994 m. (pastarųjų vietos bendrame plane nenurodomos) (žr. 2:2–19 lent.) (21 pav.). Tikrinant išmestas žemes su metalo detektoriumi pietvakariniam šlaite dar

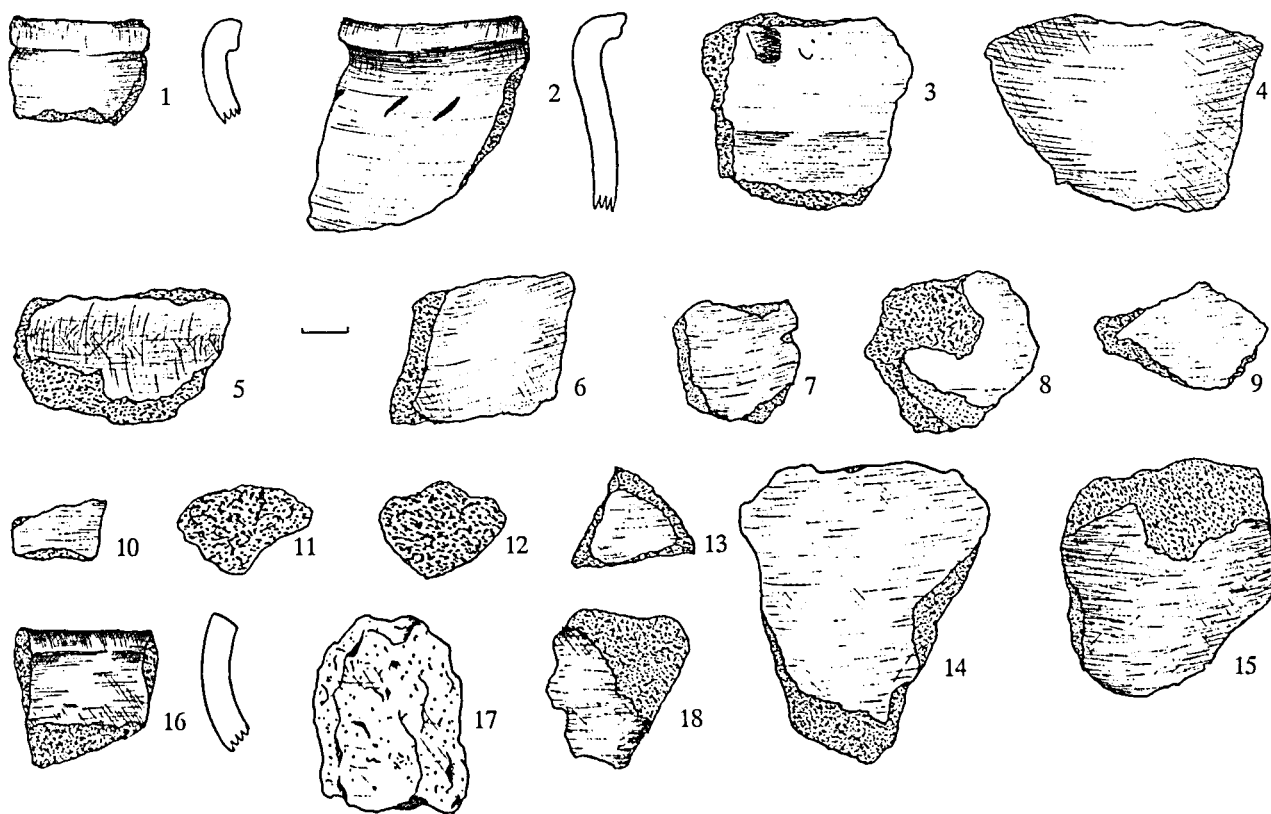
19 pav. Geležiniai karstų apkaustai, sukabinimai ir viny.
Fig. 24. Iron bindings, staples and nails of coffins.

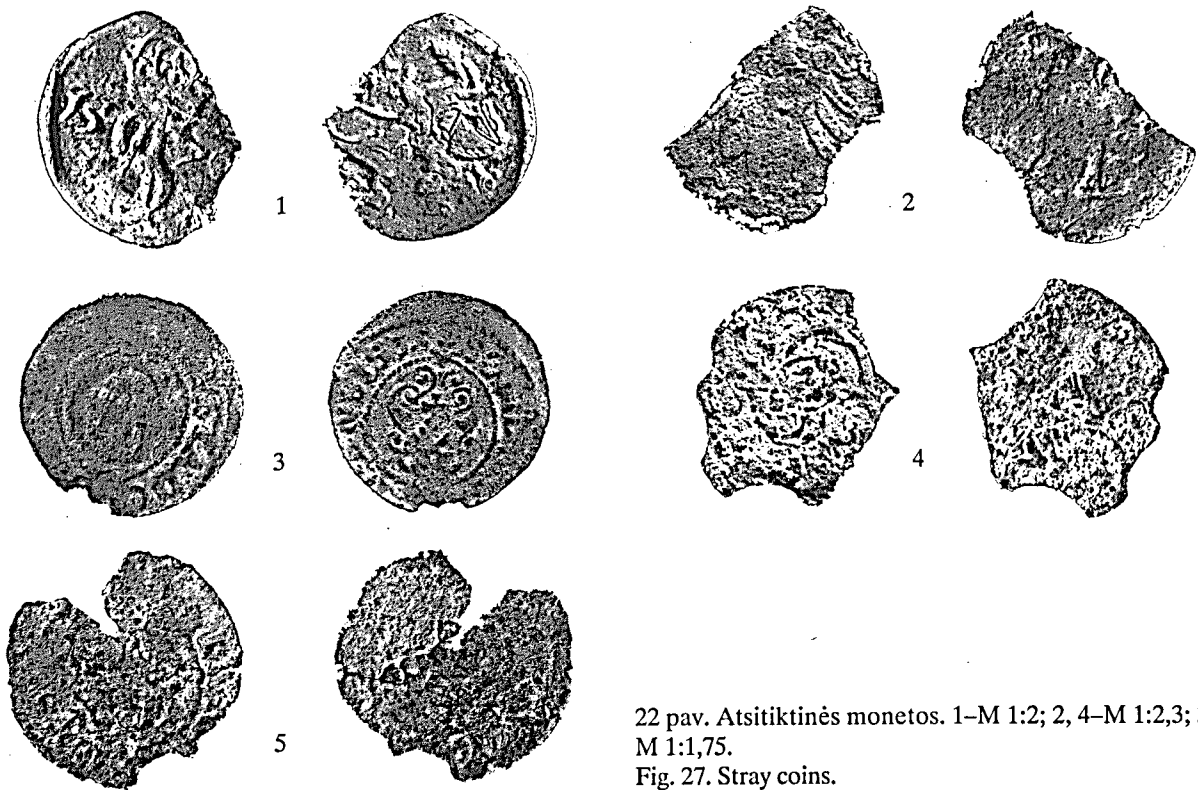
20 pav. Atsitiktiniai papuošalai.
Fig. 20. Stray adornments.

rasti du metaliniai archeologiniai dirbiniai – geležinis kryžinis diržo papuošimas ir žalvarinis signetinis žiedas. Kiek lenktas, 29x29 mm dydžio, 11x9 mm dydžio, 2 mm storio kryžmomis, 5 g svorio apkalas buvo tvirtinamas jo viduryje esančia 7 mm bendro ilgio kniede (VŽM pi 7654) (Nr. 98) (19:8 pav.). 1994 m. rasti dar 2 tokie pat labai surūdiję kryžiniai diržo papuošimai. Antras – 4 g svorio papuošimas, 29x28 mm dydžio, 2 mm storio, su 7 mm ilgio 4 mm storio kniede per vidurį, gale turinčia keturkampę 12x12 mm dydžio plokštelę (VŽM pi 7894) (19:6 pav.). Trečias – 32x26 mm dydžio, 2 mm storio, 5 g svorio papuošimas su 11 mm

ilgio, 4 mm storio kniede per vidurį, gale turinčia labai surūdijusią plokštelę (VŽM pi 7895) (VŽM pi 7898) (19:7 pav.). 23x21 mm dydžio, 14x10 mm dydžio, 1 mm storio ovaliu signeto skydeliu, 3 g svorio žiedas 2 mm storio lankeliu. Skydelyje įrėžtas kažkoks ženklas, įrėmintas dvigubais įkirstais brūkšneliais (VŽM pi 7656) (Nr. 100) (20:2 pav.). 5 monetos: k. Nr. 12 duobėje rastas 1570 m. Žygimanto Augusto dvidenaris (Nr. 24) (žr. 1:39 lent.) (22:1 pav.), k. Nr. 13 duobėje – Aleksandro C atmainos labai nudėvėtas denaras su renesansinėmis raidėmis (Nr. 25) (žr. 1:40 lent.) (22:2 pav.). Trys monetos rastos 1994 m. (127–129). Tai Rygos Gustavo II Adolfo 1631 m. šilingas (žr. 1:41 lent.) (21:3 pav.); Lietuvos Zigmanto III Vazos 1620 m. dvidenaris (žr. 1:42 lent.) (22:4 pav.) ir Rygos Gustavo II Adolfo 163? m. šilingas (žr. 1:43 lent.) (22:5 pav.). Visos šios monetos kažkodėl nenurodytos publikacijoje (Ivanauskas, 2001, p. 72). 1994 m. dar aptikti 2 geležiniai 13 ir 10 mm skersmens 8 ir 4 g svorio rutuliukai (VŽM pi 7896) (18:9–10 pav.).

21 pav. Atsitiktinė keramika.
Fig. 21. Stray potsherds.

22 pav. Atsitiktinės monetos. 1–M 1:2; 2, 4–M 1:2,3; 3, 5–M 1:1,75.

Fig. 27. Stray coins.

Svarbiausia išvada, kurią galima padaryti iš šių senkapio liekanų tyrinėjimų, yra tikslesnės kapų chronologijos nustatymas. Pastarasis reikalingas pirmiausia datuoti pačiuose kapuose randamas įkapes, kurios savo ruožtu gali pasitarnauti platesnėse chronologinėse studijose. Tam pagrindą duoda kapo, kaip uždaro komplekso, buvimas bei gana gausios monetos kapuose, kurios kapams dažniausia yra pagrindinis datavimo kriterijus. Tad toliau pateikiamas atskirų kapų datavimas su šių datų atitinkamais paaiškinimais (6 lent.). Neišsprendžiamas chronologinis rebusas susidaro tik datuojant k. Nr. 2 ir 23. Abu kapai datuoti pagal monetas, tad jų chronologija tarsi patikima. Tačiau iš tyrinėjimų medžiagos aiškiai matyti, kad vėlesnis ir giliau įkastas k. Nr. 23 apardė ankstesnį k. Nr. 2. Monetinis datavimas pateikia priešingą vaizdą, kuomet XVI a. trečiojo ketvirčio k. Nr. 23 apardo XVII a. ketvirtojo ketvirčio k. Nr. 2 – t. y. visiškai nelogiška ir negalima įvykių seka. Kadangi monetos abiejuose kapuose rastos tose vietose, kur jos paprastai aptinkamos (k. Nr. 2 – po dešine kaukolės puse, k. Nr. 23 – po dešiniuoju pečiu ant karsto dugno), negalimas jų atsitiktinis patekimas į kapą. Vienintelė galima išvada yra ta, kad grynai moneti-

nis kapų datavimas yra nepatikimas ir realiai k. Nr. 23 yra net XVIII a., t. y. mažiausiai pusantram šimto metų jaunesnis už monetų nurodomą datą. Tokią esminę išvadą patvirtinti remiantis tik vieno kapo medžiaga būtų pernelyg neatsargu, tad publikacijoje paliekamas tradicinis datavimas. Vis dėlto šis faktas verčia kritiškai peržiūrėti visų Naujųjų laikų senkapių kapų datavimo pagal monetas patikimumą. Pati tyrinėjimų medžiaga irgi nebuvo kaip nors sumaišyta (apie k. Nr. 2 monetos vėlesnį pakeitimą jau aiškinta ties k. Nr. 2 aprašymu).

Atsitiktiniai Gudiškių senkapio dirbiniai yra iš įvairių ilgo XV–XVIII a. laikotarpio periodų ir platesniam apibendrinimui netinka, išskyrus keramiką (2 lent.) (21 pav.). Pastaroji visa yra iš XV a., ką patvirtina radinys k. Nr. 3. 19 chronologiškai artimų šukių leidžia susidaryti tam tikrą vaizdą apie XV a. Aukštaitijos kaimo keramiką.

Tarp jos vyrauja oksidacinėje aplinkoje išdegta keramika (rudos spalvos išorinės sienelės, pilka masė). Į kapus nešti ir daužyti buityje naudoti puodai, ką rodo dominuojanti pilka jų vidinės dalies spalva (7 lent.) bei daugiau ar mažiau lenkta plokščia briauna. Molio masėje vyrauja negausios iki 2 mm skersmens liesiklio grūdelių priemaišos vidutinio storio (7–11 mm, iš ku-

rių daugiausia 9–10 mm) šukėse (8 lent.). Vėlesnės kaimiškų puodų šukės kiek plonesnės (Valickis, 1987, p. 29). Vis dėlto molio masė nėra tvirta ir sunki (1 cm³ vidutinis svoris apie 1,3 g), dėl to puodų šukės santykinai nedidelės (vidutinis dydis apie 12 cm²) (9 lent.). Keramika daugiausia – neornamentuota, išskyrus vieną pakraštėlį, puoštą įkypų pailgų įspaudų eilute (21:2). Pastebima tendencija daryti masyvesnius pakraštėlius, matyt, dėl to, kad puodas būtų patvaresnis.

Gudiškių senkapio liekanų tyrinėjimai leido padaryti dar kelias svarbias išvadas. Pirmoji – kad tikslinga saugoti ir tyrinėti net labai menkas archeologinių paminklų dalis (24 kapai su 142 radiniais aptikti 25 m²

dydžio paviršiniame žemės plote). Antroji – yra senkapių tyrimų metodikos pakeitimas. Tyrinėjimų metu būtina naudoti metalo detektorius (juo betarpiškai surasti 28 radiniai (20% visų ir 23% visų metalinių) ir daugumos kitų vieta tiksliai lokalizuota ir aptikta kapus tyrinėjant) bei esant suardytiems kapams – sijoti kapų duobių užpildų žemę, kad būtų galima surinkti visus nemetalinius radinius bei žmonių kaulus. Pagaliau trečioji išvada – būtinas greitas iškastos medžiagos paskelbimas. Kaip rodo Gudiškių senkapio pavyzdys, radiniai net ir labai jais nesidomint, per trumpą laiką (10 metų) gali iš dalies susimaišyti, įsivelti įvairių netikslumų juos tiriant.

1 lentelė. Monetos
Table 1. Coins

Eil. Nr. Runn. No.	Nominalas Denomination	Kaldinimo metai Year of striking	Valstybė State	Valdovas Sovereign	Radimo vieta Place of finding	Stovis State	Svoris g Weight in g	Inv. Nr. Inv. No.	Iliustracija Illustration
1 ¹	dvidenaris	1621	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 2		0,47	VŽM pi 7575	5
2 ²	denaras	b.d.	Lietuva	Kazimieras Jogailaitis	k. Nr. 3	sunykęs	0,195	VŽM pi 7581	6:8, 14
3	šilingas	1648	Ryga	Kristina	k. Nr. 7	sunykęs	0,1	VŽM pi 7589	8:3
4 ³	šilingas	1628	Ryga	Gustavas II Adolfas	k. Nr. 8		0,33	VŽM pi 7593	9:4
5	pusgrašis	b.d.	Lenkija	Jonas Albrechtas	k. Nr. 14	aplūžęs	0,41	VŽM pi 7600	10:1
6	šilingas	1615	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 14	apkapotas	0,49	VŽM pi 7599	10:2
7	pusgrašis	1560	Lietuva	Žygimantas Augustas	k. Nr. 16		1	VŽM pi 7601	11
8	šilingas	1617	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 21	sulūžęs	0,2	VŽM pi 7605	13:1
9	šilingas	1633	Ryga	Gustavas II Adolfas	k. Nr. 21		0,38	VŽM pi 7606	13:2
10	šilingas	1625	Ryga	Gustavas II Adolfas	k. Nr. 22		0,48	VŽM pi 7609	14:15
11	šilingas	162?	Ryga	Gustavas II Adolfas	k. Nr. 22		0,6	VŽM pi 7610	14:16
12	dvidenaris	1611	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,49	VŽM pi 7607	14:13
13	šilingas	1624	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,38	VŽM pi 7608	14:14
14	dvidenaris	1620	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,32	VŽM pi 7611	14:17
15	dvidenaris	1620	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,46	VŽM pi 7612	14:18
16	dvidenaris	1620	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,4	VŽM pi 7613	14:19
17	šilingas	1624	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,398	VŽM pi 7614	14:20

¹ Realiai kape buvo rastas 1666 m. Jono Kazimiero lietuviškas šilingas (žr. kapo aprašymą).

² Restauravimo metu pridėti Švedijos Karolio XI monetos likučiai (6:15 pav.) į lentelę neįtraukti (žr. kapo aprašymą).

³ Po tyrimų nustatius monetas nurodyta, kad čia yra Rygos Zigmanto III Vazos šilingas (Zabiela, 1993š, p. 27).

1 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Nominalas	Kaldinimo metai	Valstybė	Valdovas	Radimo vieta	Stovis	Svoris g	Inv. Nr.	Iliustracija
18	šilingas	1609	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,86	VŽM pi 7615	14:21
19	šilingas	1609	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,54	VŽM pi 7622	14:27
20	šilingas	1614	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22			VŽM pi 7575	
21	dvidenaris	1620	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22	aplūžęs	0,28	VŽM pi 7617	14:22
22	dvidenaris	1620	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,56	VŽM pi 7618	14:23
23	dvidenaris	1621	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22	sulūžęs	0,2	VŽM pi 7619	14:24
24	šilingas	1624	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22	sulūžęs	0,23	VŽM pi 7620	14:25
25	šilingas	1624	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22	aplūžęs	0,26	VŽM pi 7623	14:28
26	šilingas	1623	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 22		0,57	VŽM pi 7621	14:26
27	pusgrašis	1564	Lietuva	Žygimantas Augustas	k. Nr. 23		0,88	VŽM pi 7628	15:2
28	pusgrašis	b.d.	Lietuva	Aleksandras	k. Nr. 23		0,59	VŽM pi 7629	15:3
29	šilingas	1620	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,65	VŽM pi 7634	16:4
30	šilingas	1620	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,35	VŽM pi 7635	16:5
31	šilingas	1620	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24	aplūžęs	0,34	VŽM pi 7636	16:6
32	šilingas	1605	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,56	VŽM pi 7631	16:1
33	šilingas	1616	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,64	VŽM pi 7632	16:2
34	šilingas	1619	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,46	VŽM pi 7633	16:3
35	šilingas	1617	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24	aplūžęs	0,28	VŽM pi 7639	16:8
36	šilingas	1617	Ryga	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,34	VŽM pi 7637	16:7
37	šilingas	1618	Lietuva	Zigmantas III Vaza	k. Nr. 24		0,48	VŽM pi 7638	16:10
38	šilingas	1628	Ryga	Gustavas II Adolfas	k. Nr. 24		0,59	VŽM pi 7640	16:9
39	dvidenaris	1570	Lietuva	Žygimantas Augustas	ats.	aplūžęs	0,32	VŽM pi 7596	22:1
40	denaras	b. d.	Lietuva	Aleksandras	ats.	aplūžęs	0,156	VŽM pi 7597	22:2
41	šilingas	1631	Ryga	Gustavas II Adolfas	ats.		0,534	VŽM 10796 Nr. 36	22:3
42	dvidenaris	1620	Lietuva	Zigmantas III Vaza	ats.	aplūžęs	0,254	VŽM 10796 Nr. 36	22:4
43	šilingas	163?	Ryga	Gustavas II Adolfas	ats.	sulenktas	0,388	VŽM 10798 Nr. 38	22:5

2 lentelė. Puodų šukės
Table 2. Potsherds

Eil. Nr. Runn. No.	Puodo dalis Part of pot	Dydis mm Size in mm	Storis min mm Minimal thickness in mm	Storis max mm Maximal thickness in mm	Išorės spalva Exterior color	Vidaus spalva Inner color	Masės spalva Mass color	Priemaišų dydis mm Temper thickness in mm	Priemaišų gausumas Temper amount	Svoris g Weight in g	Dugno skersmuo cm Diameter of botton in cm	Radimo vieta Place of finding	Inv. Nr. Inv. No.	Iliustracija Illustration
1	priedugnis	40x23	11	11	šviesiai ruda	pilka	pilka	2	mažai	7	13	k. Nr. 3	VŽM pi 7586	6:12
2	dugnas	62x52	10	15	pilka	pilka	pilka	3	mažai	44		ats.	VŽM pi 7591	21:14
3	šonas	57x46	9	11	pilkai ruda	tamsiai pilka	tamsiai pilka	2	mažai	28		ats.	VŽM pi 7604	21:15
4	šonas	42x31	13	15	pilkai ruda	pilka	pilka	2	mažai	20		ats.	VŽM pi 7624	21:17
5	šonas	35x27	10	11	šviesiai ruda	tamsiai pilka	tamsiai pilka	2	mažai	9		ats.	VŽM pi 7624	21:18
6	pakraštėlis	38x43	7	10	šviesiai ruda	tamsiai pilka	tamsiai pilka	2	mažai	23	15	ats.	neinv.	21:2
7	pakraštėlis	30x22	6	7	tamsiai pilka	tamsiai pilka	tamsiai pilka	3	vidutinė	8	17	ats.	neinv.	21:1
8	šonas	23x20	7	8	pilka	pilka	pilka	2	mažai	4		ats.	neinv.	21:13
9	peteliai	57x38	7	9	šviesiai ruda	tamsiai pilka	tamsiai pilka	2	nežymi	24		ats.	neinv.	21:4
10	šonas	27x26	7	8	šviesiai ruda	ruda	pilka	1	nežymi	7		ats.	neinv.	21:7
11	šonas	35x35	9	11	ruda	tamsiai pilka	pilka	1	nežymi	13		ats.	neinv.	21:3
12	šonas	19x15	7	7	ruda	pilkai rudas	pilka	1	nežymi	2		ats.	neinv.	21:10
13	šonas	35x20	9	11	šviesiai ruda	tamsiai pilka	pilka	3	mažai	8		ats.	neinv.	21:9
14	šonas	44x30	9	10	šviesiai ruda	pilkai rudas	pilka	1	nežymi	12		ats.	neinv.	21:8
15	šonas	27x20	9	9	ruda	tamsiai pilka	pilka	2	nežymi	4		ats.	neinv.	21:11
16	dugnas	26x20	9	10	šviesiai ruda	pilka	pilka	2	mažai	4		ats.	neinv.	21:12
17	šonas	46x26	6	6	šviesiai ruda	pilka	pilka	2	nežymi	12		ats.	neinv.	21:5
18	dugnas	46x45	8	11	ruda	pilka	pilka	2	nežymi	23		ats.	neinv.	21:6
19	pakraštėlis	32x30	7	9	ruda	pilka	pilka	3	mažai		15	ats.	neinv.	21:16

3 lentelė. Karstų viny
Table 3. Coffin nails

Eil. Nr. Runn. No.	Ilgis mm Length in mm	Galvutės forma Shape of head	Galvutės dydis mm Size of head in mm	Kotelio storis mm Shaft thickness in mm	Radimo vieta Place of finding	Svoris g Weight in g	Stovis State	Inv. Nr. Inv. No.	Iliustracija Illustration
1	30	kaplys	19x7	5x5	k. Nr. 7	5		VŽM pi 7590	8:1
2	72	užlenkta	12x6	9x6	k. Nr. 7	13		VŽM pi 7653	8:2
3	49	keturkampė	15x6	9x4	k. Nr. 8	7	sulūžusi	VŽM pi 7594	9:1
4	33	keturkampė	15x5	8x4	k. Nr. 8	8	fragmentas	VŽM pi 7595	9:2
5	66	keturkampė	15x7	5x5	k. Nr. 18	6		VŽM pi 7603	12:2
6	58	–	–	8x5	k. Nr. 18	5	galvutė nulaužta	VŽM pi 7603	12:1
7	78	keturkampė	20x8	8x5	k. Nr. 22	10		VŽM pi 7627	14:1
8	76	keturkampė	17x9	10x5	k. Nr. 22	9	kotelis kiek lenktas	VŽM pi 7627	14:2
9	81	keturkampė	17x6	9x4	k. Nr. 22	11	pats smaigalys nulūžęs	VŽM pi 7627	14:4
10	78	keturkampė	18x9	9x4	k. Nr. 22	10	kotelis kiek lenktas	VŽM pi 7627	14:3
11	79	keturkampė	15x10	7x6	k. Nr. 22	11	kotelis kiek lenktas	VŽM pi 7627	14:5
12	16	–	–		k. Nr. 22	1	fragmentas sunykęs	VŽM pi 7627	
13	27	–	–	5x4	k. Nr. 22	1	sulenкта stačiu kampu, liko tik smaigalys	VŽM pi 7627	
14	48	keturkampė	13x5	6x3	k. Nr. 22 apkalas 56			VŽM pi 7625	14:9
15	65	keturkampė	16x6	6x3	k. Nr. 22 apkalas 56			VŽM pi 7625	14:9
16	17	keturkampė	–	–	k. Nr. 22 apkalas 60		smaigalys, nulūžęs	VŽM pi 7625	14:12
17	43	keturkampė	–	–	k. Nr. 22 apkalas 60		užlenкта buku kampu	VŽM pi 7625	14:12
18	22	keturkampė	21x7	9x5	ats.	6	galvutė	VŽM pi 7598	19:17
19	71	keturkampė, kiek užapvalintais kampais	13x12	5x5	ats. kv. 6	8	smaigalys nulenktas į šoną	VŽM pi 7653	19:15
20	90	–	–	11x8	ats. kv. 6C	17	galvutė nulaužta	VŽM pi 7653	19:14
21	42	–	–	9x4	ats. kv. 5C	4	galvutė nulaužta, kotelis sulenktas į 34x15 mm dydžio ovalą	VŽM pi 7653	19:16
22	48	–	–	4x3	ats.	3	galvutė nulaužta ?	VŽM pi 7900	19:1
23	49	–	–	4x3	ats.	3	galvutė nulaužta	VŽM pi 7900	19:2
24	51	keturkampė	13x12	8x5	ats.	7		VŽM pi 7900	19:3
25	41	–	–	4x4	ats.	3	galvutė nulaužta	VŽM pi 7900	19:4
26	41	–	–	8x5	ats.	5	galvutė nulaužta	VŽM pi 7900	19:5
27	40	keturkampė	19x7	5x4	ats.	3		VŽM pi 7900	19:6
28	52	keturkampė	14x7	7x6	ats.	7		VŽM pi 7900	19:7
29	47	–	–	5x4	ats.	5	galvutė nulaužta	VŽM pi 7900	19:8
30	50	–	–	5x4	ats.		galvutė nulaužta	VŽM pi 7900	19:9

3 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Ilgis mm	Galvutės forma	Galvutės dydis mm	Kotelio storis mm	Radimo vieta	Svoris g	Stovis	Inv. Nr.	Iliustracija
31	36	–	–	8x5	ats.	3	galvutė nulaužta, smaigalys kiek nulenktas	VŽM pi 7900	19:10
32	33	–	–	7x3	ats.	3	galvutė nulaužta	VŽM pi 7900	19:11
33	39	–	–	8x5	ats.	4	galvutė nulaužta, smaigalys kiek nulenktas	VŽM pi 7900	19:12
34	67	–	–	8x4	ats.	7	galvutė nulaužta, smaigalys nulenktas	VŽM pi 7900	19:13

4 lentelė. Karstų apkaustai
Table 4. Coffin bindings

Eil. Nr. Runn. No.	Bendras ilgis mm Total length in mm	Ilgis iki sulenkimo mm Length until bend in mm	Juostelės storis mm Thickness of strip in mm	Vinių skaičius Number of nails	Atstumas tarp vinių min mm Minimal distance between nails in mm	Atstumas tarp vinių max mm Maximal distance between nails in mm	Atstumas tarp vinių ir apkalto galo min mm Minimal distance between nails and plating end in mm	Atstumas tarp vinių ir apkalto galo max mm Maximal distance between nails and plating end in mm	Svoris g Weight in g	Išlikimas Survival	Radimo vieta Place of finding	Inv. Nr. Inv. No.	Iliustracija Illustration
1	196	100	34x5	4	25	25	11	20	165		k. Nr. 22	VŽM pi 7625	14:8
2	190	950	32/36x6	4	23	27	8	9	161	2 viny s sveikos	k. Nr. 22	VŽ M pi 7625	14:9
3	202	100	31/35x4/6	4	28	40	4	15	142		k. Nr. 22	VŽM pi 7625	14:7
4	200	100	34/35x4	4	25	27	11	17	173		k. Nr. 22	VŽM pi 7625	14:10
5	189	90/95	32/34x4/5	4	24	26	9	10	155	vienos vinies nėra	k. Nr. 22	VŽM pi 7625	14:11
6	148	70/78	30/33x4	2			13	17	93	2 viny s	k. Nr. 22	VŽM pi 7625	14:12
7	90	52	27x2	1			13		18	fragmentas	ats. kv. 2E	VŽM pi 7640	19:19

5 lentelė. Karstų sukabinimai
Table 5. Coffin staples

Eil. Nr. Runn. No.	Ilgis mm Length in mm	Plotis mm Width in mm	Strypelio storis viduryje mm Thickness of rod in the middle in mm	Strypelio storis galuose mm Thickness of rod at ends in mm	Svoris g Weight in g	Išlikimas Survival	Radimo vieta Place of finding	Inv. Nr. Inv. No.	Iliustracija Illustration
1	83	49	12x3	4x3	21		k. Nr. 8	VŽM pi 7650	9:3
2	64	64	11x5	6x2	28		k. Nr. 22	VŽM pi 7626	14:6
3	59	29	10x4		15	sulenktas į keturkampį	k. Nr. 23	VŽM pi 7630	15:1
4	91	35	14x5	6x5	27	vienas galas nulūžęs	ats. kv. 2G	VŽM pi 7651	19:18
5	98	38	10x6	3x1	31	8 ir 13 mm galai nulenkti	ats.	VŽM pi 7893	19:20

6 lentelė. Kapų datavimas
Table 6. Dating of graves

Kapo Nr. Grave No.	Datavimas Dating	Pagal ką datuota Dated by
1	XVII a.	gretimų XVII a. kapų eilė, be įkapių
2	XVII a. IV ketvirtis	moneta
3	XV a. IV ketvirtis	moneta, auskarai su kilpele, remontuota apvali skardinė segė
4	XVI a.	apardytas XVII a. II ketvirčio k. Nr. 22
5	XVII a.	žiedai
6	XVII a.	pagal gretimų kapų orientaciją, be įkapių
7	XVII a. III ketvirtis	moneta
8	XVII a. II ketvirtis	moneta
9	XVIII a.	nuardė XVII a. III ketvirčio k. Nr. 7 kojas
10	XVI a.	apardytas XVII a. I ketvirčio k. Nr. 14
11	XVII a.	pagal gretimų kapų eilę, be įkapių
12	XVII a.	pagal bendrą situaciją
13	XVII a.	pagal bendrą situaciją
14	XVI a. I ketvirtis	moneta, kojas iš dalies dengia XVI a. IV ketvirčio k. Nr. 16
15	datuoti neįmanoma	suardyti vaiko griaučiai be įkapių
16	XVI a. IV ketvirtis	monetos
17	XVII a.	pagal gretimų kapų eilę, be įkapių
18	XVII a.	karsto vinys, žiedas
19	XVI a. I pusė	apardytas XVII a. k. Nr. 18 ir XVI a. II pusės k. Nr. 20
20	XVI a. II pusė	kojos nuardytos XVII a. II ketvirčio k. Nr. 21
21	XVII a. II ketvirtis	monetos
22	XVII a. II ketvirtis	gausios monetos
23	XVI a. III ketvirtis	monetos
24	XVII a. II ketvirtis	monetos

7 lentelė. Šukių spalva
Table 7. Colour of sherds

Spalvos vieta Place of color	Tamsiai pilka Dark gray	Pilka Gray	Pilka ruda Grayish brown	Ruda Brown	Šviesiai ruda Light brown
išorė	1	2	2	5	9
masė	5	14	0	0	0
vidus	8	8	2	1	0

8 lentelė. Šukių storis mm
Table 8. Thickness of sherds mm

Šukės Nr. Sherd No.	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										
19										

9 lentelė. Šukių dydis ir svoris
Table 9. Size and weight of sherds

Šukės Nr. Sherd No.	Šukės rūšis Type of sherd	Dydis cm ² Size in sq. cm	Vidutinis storis cm Average thickness in cm	Apimtis cm ³ Volume in cm ³	1 cm ³ svoris g Weight of 1 cm ³ in g
1	priedugnis	9,2	1,1	10,1	0,7
2	dugnas	32,2	1,2	38,7	1,1
3	šonas	26,2	1	26,2	1,1
4	šonas	13	1,3	16,9	1,2
5	šonas	9,5	1	9,5	0,9
6	pakraštėlis	16,3	0,8	13,1	1,8
7	pakraštėlis	6,6	0,6	4	2
8	šonas	4,6	0,7	3,2	1,3
9	peteliai	21,7	0,8	17,3	1,4
10	šonas	7	0,7	4,9	1,4
11	šonas	12,3	1	12,3	1,1
12	šonas	2,9	0,7	2	1
13	šonas	7	1	7	1,1
14	šonas	13,2	0,9	11,9	1
15	šonas	5,4	0,9	4,9	0,8
16	dugnas	5,2	0,9	4,7	0,9
17	šonas	12	0,6	7,2	1,7
18	dugnas	20,7	0,9	18,6	1,2
19	pakraštėlis	9,6	0,8	7,7	1

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Černiauskas M., 1974š – Ekspedicijos į Anykščių rajoną patikrinti archeologijos paminklų ir nustatyti jų tikslią vietą ataskaita // KPC DC. F. 7. A. 1, Nr. 181.
- Girlevičius L., 2000 – Nežinomi Užupio senkapiai // KP. Vilnius, 2000. T. 7, p. 57–61.
- Ivanauskas E., 2001 – Monetos ir žetonai Lietuvos senkapiuose. 1387–1850. Vilnius, 2001.
- Jankauskas R., 1996 – 1993–1995 m. kai kurių archeologinių kasinėjimų antropologinių ir paleopatologinių tyrimų duomenys // ATL 1994 ir 1995 metais. Vilnius, 1996, p. 397–403.
- Lietuvos, 1973 – Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašas. Vilnius, 1973.
- Lietuvos, 1993 – Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų sąrašas. Vilnius, 1993, d. I.
- Svetikas E., 1996 – Monetos iš XIV–XVII a. kapų Lietuvoje (1988–1994) // ATL 1994 ir 1995 metais. Vilnius, 1996, p. 371–381.
- Svetikas E., 2002 – Christianizacijos šaltinių paieška Lietuvos XIV a. pabaigos–XVIII a. pradžios kapinynų medžiagoje // Lituanistica. 2002, Nr. 1(49), p. 74–97.
- Tautavičius A., 1977š – 1977 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos ataskaita (Anykščių, Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonuose) // LIIR. F. 1, Nr. 548.
- Urbanavičienė S., 1995 – Diktarų senkapis // LA. Vilnius, 1995. T. 11, p. 169–206.
- Valickis V., 1987 – XVII a. I pusės keramikos rinkinys iš Kaltanėnų // Jaunųjų muziejinių konferencijos „Muziejai ir jų kolekcijos“ pranešimų tezės. Vilnius, 1987, p. 29–31.
- Valstybės, 1935š – Valstybės archeologijos komisijos medžiaga // KPC DC. F. 1, A 1, Nr. 60.
- Zabiela G., 1993š – Gudiškių senkapio, Anykščių raj., 1993 m. archeologiniai tyrinėjimai // LIIR. F. 1, Nr. 2105.
- Zabiela G., 1994 – Gudiškių senkapio tyrinėjimai // ATL 1992 ir 1993 metais. Vilnius, 1994, p. 187–190.
- Zabiela G., 1994š – Anykščių rajono 1994 m. archeologinės ekspedicijos ataskaita // LIIR. F. 1, Nr. 2317.
- Zabiela G., 1995 – Sudarytojo žodis // LA. Vilnius, 1995. T. 11, p. 3–4.
- Zabiela G., 1996 – Archeologijos paminklų žvalgymai Anykščių rajone // ATL 1994 ir 1995 metais. Vilnius, 1996, p. 347–350.
- Žukovskis R., 2000 – Žvalgomieji archeologijos tyrimai istoriniame Vilniaus žvejų priemiestyje (1996, 1998 m.) // KP. Vilnius, 2000. T. 7, p. 62–68.
- Žulkus V., 1997 – Palangos Viduramžių gyvenvietės // Acta historica universitatis Klaipedensis. Klaipėda. 1997. T. VI.

Урбанавичюс В., 1973 – Могильник Скрыбиной // Антропологическая реконструкция и проблемы палеоэтнографии. Москва, 1973, с. 85–99.

SANTRUMPOS

- ATL – Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje
 KP – Kultūros paminklai
 KPC DC – Kultūros paveldo centro Dokumentacijos centras
 LA – Lietuvos archeologija
 LIIR – Lietuvos istorijos instituto Rankraštynas

GUDIŠKIAI CEMETERY

Dalykinė rodyklė	Subject Index
apkaustas nuo karsto k. Nr. 22, ats.	coffin binding
auskaras k. Nr. 3,	earring
denaras k. Nr. 3, ats.	denarius
dvidenaris k. Nr. 2, 22, ats.	two-denarius
grandis nuo diržo, ats.	belt link
ietigalis, ats.	spearhead
kirvis, ats.	axe
papuošimas nuo diržo, ats.	belt decoration
peilis k. Nr. 3, 6, ats.	knife
pusgražis k. Nr. 14, 16, 23	half-grosh
rutuliukas, ats.	small ball
saga, ats.	button
sagtis nuo diržo, ats.	belt buckle
segė k. Nr. 3	brooch
skiltuvus k. Nr. 3	striker
smeigtukas k. Nr. 3	pin
sukabinimas nuo karsto	coffin staple
k. Nr. 8, 22, 23	
šilingas k. Nr. 7, 8,	shilling
14, 21, 22, 24, ats.	
šukė nuo puodo k. Nr. 3, ats.	potsherd
verpstukas k. Nr. 3	spindle
vinis nuo karsto k. Nr. 7, 8,	coffin nail
18, 22, ats.	
žiedas k. Nr. 3, 5, 18, ats.	ring
- Kiti reikšminiai žodžiai – Other keywords:* senkapis – cemetery, kapas – grave, kaulas – bone, mirusysis – dead person, griaučiai – skeleton, geležinis – iron, žalvarinis – bronze, vaikas – child, vyras – man, moteris – woman, aukštielninkas – on one's back, galva – head, ranka – arm, koja – leg, atsitiktinis dirbinys (ats.) – stray artefact, įkapė – burial item.

1939 m. prasidėjus karui su Lenkija, vokiečiams grobiant Čekoslovakiją ir kitus kraštus, visi universiteto studentai ir dėstytojai buvo mobilizuoti į Reicho armiją. Archeologijos seminare likau aš vienas ir sekretorė. Prof. Richthofenas įteikė man raktus nuo patalpų, bibliotekos ir rinkinių, paliepė viską prižiūrėti. Jokių užsiėmimų ir pratybų nevyko. Prof. Richthofenas, mokėjęs beveik visos Europos kalbas, buvo pakviestas dirbti į Užsienio reikalų ministeriją.

Laimė, kad dar prieš karui prasidedant, prof. Richthofenas pasirūpino mano studijų tolesne eiga. Jam tarpininkaujant, universiteto vadovybė kreipėsi į Reicho švietimo ministeriją, prašydama, kad man įskaitytų studijų laiką Kauno Vytauto Didžiojo universitete ir leistų pirma laiko ginti disertaciją daktaro laipsniui įgyti. Reicho švietimo ministerija sutiko, viską įskaitė į studijų laiką Karaliaučiaus universitete.

Prasidėjus karui, universitetas dar spėjo man išduoti pažymėjimą, kad aš išklausiau visus kursus ir suteikė filologijos kandidato laipsnį bei leidimą ginti daktarą. Pažymėjimas ir studijų knygelė yra Vilniaus universiteto archyve.

Poznanėje mano studijų draugas, dažnai minėtas B. von zur Mühleris ėjo Poznanės paminkloaugos vedėjo pareigas. Jis, žinodamas, kad aš likau Karaliaučiuje vienas, pakvietė mane į Poznanę, įdarbino jo vadovaujamoje įstaigoje ir nuoširdžiai rūpinosi mano buitiniiais reikalais.

Poznanėje darbas buvo nesunkus (10 pav). Be manęs, čia buvo įsidarbinę studijų draugai Otto Bongas ir Evaldas Evingas, abu kilę iš Latvijos. O. Bongas buvo didelis senienu mėgėjas. Dar gyvendamas Latvijoje, jis jau buvo sukaukęs nemažus archeologinių dirbinių rinkinius, kuriuos atsigabeno išvykdamas į Vokietiją ir lai-

kė savo namuose. Jau sovietiniais laikais sužinojau, kad O. Bongas Bonoje turėjo didžiausią antikvariatą, kuriame galima buvo gauti viską, net rūpimų kraštų štabų žemėlapius. E. Evingas žuvo prie Stalingrado. Apie tai man parašė jo motina.

Būdamas Poznanėje turėjau progos susipažinti su garsią biblioteka ir archeologiniais rinkiniais bei archeologine literatūra iš Varšuvos archeologijos muziejaus. Rinkiniuose detaliau teko pažinti Lenkijos vadinamąją „Zlota kultura“ medžiagą, be to, iš bibliotekos buvo leista pasiimti knygų. Iki dabar pas mane išliko knyga apie Rutulinių amforų kultūrą.

Iš nemalonių prisiminimų dirbant Poznanėje liko vokiečių elgesys su lenkais. Maisto davinys, kuris buvo skiriamas pagal korteles, buvo sumažintas. Jie visai negaudavo pieno ir kai kurių kitų produktų. Viešose įstai-gose prie įėjimo kabėjo iškabos: „Für Hunde und Polen Eintritt verboten“ (Šunims ir lenkams įėjimas draudžiamas). Be to, lenkai atlope turėjo nešioti geltoname fone raidę „P“, tai reiškė lenkas, – taip, kaip vokiečių okupacijos metais Kaune žydai turėjo nešioti atlope raide „J“ (*Jude*). Iki žydai buvo suvaryti į lagerius, jiems buvo draudžiama vaikščioti šaligatviais, jie turėjo eiti gatve, šalikele.

Gavęs leidimą iš SSRS konsulato Karaliaučiuje, 1941 m. lapkričio mėn. sugrįžau į Lietuvą, kur toliau studijavau Vilniaus universitete ir dirbau VD Kultūros muziejuje Kaune Priešistorinio skyriaus vedėju, o nuo 1944 m. rudens – ir Vilniaus valstybiniame universitete.

Paskutinį kartą Karaliaučiuje teko būti apie 1956–1957 m. Neįsivaizdavau, kad bombardavimais galima taip sugriauti miestą. Negalima buvo pažinti garsių pastatų, išnyko muziejai ir jų rinkiniai. Ypač krito į akis vandeniui užlieti visą miestą supę bunkeriai.